БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

1925 чылда үндезилеттинген

1961 ч. МАРТ 24 ПЯТНИЦА № 71 (4861).

Өртээ 2 көп.

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

Тыванын көдээ ажыл-агыйынын ажыл-ишчилери! 1961 чылда 6,4 миллион пуд тарааны, 18,5 муң тонна эътти, 16 муң тонна сүттү, 1702 тонна дүктү күрүнеге садар хүлээлгевисти хуусаа бетинде долдур болгаш ажыр күүседир дээш боттарывыстың бүгү күштеривисти салыылыңар!

Бедик хүлээлгелер

СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң төөгүлүг шиитпирлерин, эш Н. С. Хрущевтуң практиктиг эн чугула айтыышкыннарын амыралга боттандырар, партияның XXII съездизинге төлептиг ужуражыр дээш областың көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери 1961 чылда боттарынга бедиткен хүлээлгелерни алганнар.

Тараа культураларының гектар күрүзүнден ортумаа-биле 12,1 центнер, силос кылыр кукурузаның сүт-быштак чем быжыттыг ногаан массазының 300 центнер, чиңгетарааның 12 центнер дүжүдүн алыр. Күрүнеге 6,4 миллион пуд тарааны, 18,5 муң тонна эътти, 16 муң тонна сүттү, 1702 тонна дүктү садар. Эрткен чылдаазынга бодаарга бо чылын тарааны 3 миллион пуд, эътти 14,6 хуу, сүттү 19,1 хуу, дүктү 9 хуу хөй кылдыр күрүнеге садар. Колхозтарга болгаш совхозтарга инектериң баш саны 1960 чылда турганындан 6,2 муң баш азы 22,1 хуу өзер. 1961 чылда областка 49,4 муң гектар күр болгаш курукган черлерни шиңгээдип алыр.

Тыванын колхозтарының болгаш совхозтарының коммунистериниң, комсомолчуларының, бүгү ажыл-ишчилериниң, көдээниң партия, совет, профэвилел болгаш комсомол организацияларының 1961 чылда дажынчы сорулгалары бо-дур. Ынчаарга мал болгаш чер ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедир дээш демисел — бүгү улустуң эн чугула херээ. СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлерин амыралга боттандырар, партиянын XXII съездизинге күш-ажылчы белектиг ужуражыр дээш алдынган социалистиг хүлээлгелерниң чедиишкинниг күүседиринде хамыктың мурнунда чер-черниң партия, совет, профэвилел болгаш комсомол организацияларының массалар ортузунга организакчы ажылындан, социалистиг чарыштың оларның хүн бүрүде тодаргай удуртурундан кол хамааржыр.

Боттарынга алган бедиткен хүлээлгелерин колхоз, совхоз, район бүрүзү чүгле долдур эвес, харын ажыр күүседип болурун мурнакчыларның 1960 чылда дуржулгазы бадыткаан. Чижээ, Таңдыда «Кызыл партизан» совхозтуң коммунистери, комсомолчулары, бүгү ажылчыннары тараа культураларының гектар бүрүзүнден ортумаа-биле 11 центнер дүжүттү, кукурузаның га бүрүзүнден 520 центнер ногаан массаны алган, күрүнеге чартык миллион ажыг пуд тарааны азы 1959 чылдаазындан 70 хуу хөй кылдыр саткан, эътти, сүттү, дүктү бүдүрер, күрүнеге садар талазы-биле социалистиг хүлээлгелерин ажыр күүседткен болгаш бүгү үзүн малдарның баш санын өстүрерин чедип алган.

Төрүүр чүс хойга онаштыр 1960 чылда 162 хураганнарны алган сураглыг хойжу — Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Ооржак Лопсанчаптың үлегерин ёзугаар хойну чылда ийи оолдадыр, хөй хураганнарны алыр дээш патриоттуг чаагай шимчээшкин области калбаа-биле нептереп турар. Чижээ, Чөөн-Хемчикте «Чыраа-Бажы» совхозтуң хойжузу Сат Сагбалдай 1960 чылда 100 хой бүрүзүнден 164 хураганнарны, Таңдыда «Межегей» совхозтуң малчыны Куулар Сюрюнчап—140 хураганнарны алган болгаш СЭКП-ниң XXII съездизинге белек кылдыр эрткен чылдаазындан бедик көргүзүглерни чедип алыр дээш ам чүткүлдүг ажылдап турарлар. «УТКА-ның 25 чылы» совхозтуң хаван ажаакчызы Соян Хайың 1960 чылда 1183 хаваннарны семиртир азырааш, 1064 центнер хаван эъдин бүдүрген, төрээн партиязының XXII съездизинге алдар кылдыр бо чылын, 2000-дан эвээш эвес хаваннарны семиртир азыраарын, 2000 центнер хаван эъдин күрүнеге дужаарын хүлээнген. СЭКП-ниң хооркомунуң, райкомларының, партия, профэвилел организацияларының хүндүлүг болгаш чугула сорулгазы болза, мурнакчыларның дуржулгазын улам-на нептередиринде, чаа, депшилгелиг үүлдерни кичээнгейлиг база сагыш човангыр деткиринде, алдынган хүлээлгелернин чүгле долдур эвес, харын ажыр күүсеттинерин хандырарында, бар аргаларны болгаш курлавырларны бүрүн ажыглаарын чедип алырына болур.

Областа үлетшүр бүдүрүлге болгаш транспорт организацияларының коллективтериниң хөй нуруузу СЭКП-ниң XXII съездизинге алдар болдурган социалистиг хүлээлгелерин эрестиг күүседип турар. Бо чылдың февральда ниити продукция бүдүрер планын Шагаан-Арыгның райүлетпүр комбинады 122,2 хуу, Тожунуң — 125 хуу, Бай-Хаактың —124 хуу, Чадааныың—109,1 хуу күүсеткилээннер. Ындыг болза-даа, чүгле социалистиг хүлээлгелерин эвес, харын күрүне планнарын бүрүн чедир күүсетпес чамдык бүдүрүлге, тудуг черлери, ажыл-агыйлар база бар. Чижээ, Кызылдың алгы заводу 1961 чылдың февральда бүдүрүлге планын чүгле 93,2 хуу күүсеткен. Оон кол чылдагааны чүдел дизе, ажылчыннарның социалистиг чарыжын ёзулуг организаставайн келгениде, коллективке партийжи масса-политиктиг болгаш организакчы ажылды кошкатканында. Эрзин, Бай-Тайга, Барыын-Хемчик районнар эрткен чылын социалистиг хүлээлгелерин чедир күүсетпээннер.

Социалистиг хүлээлгелерни күүседири — колхоз, совхоз, бүдүрүлге бүрүзүнүң эн хүндүлүг болгаш харыысалгалыг херээ. Алдынган хүлээлгелернин күүселдезин коллективтерге, бригадаларга, фермаларга хүн бүрүде, неделя болгаш ай санында түүнеп көөрү, кылдынган ажылдарның чүгле саныныңа эвес, а шынарынче кол кичээнгейни угландырары чугула. Партия, совет болгаш ажыл-агый органнарының ажыл-чорудулгазын үнелеп көөрде, хамыктың мурнунда алган хүлээлгелериниң күүселдезин оларның кичаар организастаанын барымдаалаар херек.

СЭКП-ниң XXII съездизинге алдар болдурган социалистиг чарыштың мурнуку олуруунга коммунистер болгаш комсомолчулар туржур. массаларга хуузунда үлегерин көргүзер, оларның чүткүлдүг организакчылары болур ужурлуг. Коммунистиг ёзу-биле ажылдап болгаш чүрттаан, өөренир дээш патриоттуг шимчээшкинни колхозтарга, совхозтарга, бүдүрүлге, тудуг, транспорт черлеринге улам-на калбартыры эргежок чугула. Партиянын XXII съездизинге төлептиг ужуражыр дээш алган хүлээлгелеривисти алдарлыы-биле күүседиили!

БОДУҢ БУРУНГААР БАСПЫШААН, ӨСКЕЛЕРГЕ ДУЗАЛА!

Эки эгелээшкинге—күчүлүг деткиишкин

Чаартыкчыларның чедиишкиннери колхозтарның болгаш совхозтарның бүгү-ле ажыл-ишчилериниң база-ла ажыглалы болзун дээш чарыштың эгелекчилери — серпуховчуларны чүрттүң көдээ ажыл-агыйының ажылдакчылары изии-биле түүлдүгүнүп, деткээн.

Костроманың «Пятилетке» колхозунуң даргазы, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры А. И. Евдокимова мынча дээн:

— Ол патриоттуг эгелээшкинни бүгү сагыш-сеткиливис ханызындан деткип турар бис. Бистиң колхозувус эрткен чылын-на Жданов аттыг көдээ ажыл-агый артелинге дузалап турган. Ам бистер кожавыс ажыл-агыйының оон-даа артык бедик деңнелди чедип алырынга дузаалаар бис. Ол болза бистиң алдарлыг херээвистир!

Пермь областың Верещагин районунуң Ильич аттыг колхозунуң эн дээре малчыннары З. Тиунова, А. Демнева, А. Новикова болгаш өскелер-даа хожудангай ажылдыг фермаларның ажылдакчыларынга практиктиг дузаламчы көргүзер деп шиитпирлээн. Чамдык саанчылар хожудангай ажылдыг фермаларже түр када ажылдап, дуржулгазын нептередип турарлар.

Карачеев-Черкес автономнуг областың «Красные камни» совхозунуң саанчызы Надежда Юрченко чылдын-на бир инектен 4.500 килограмм сүт саап турар. Ол бодунуң ажылының дуржулгазын эш-өөрүнге өөредип каан. Ынчангаш олар эрткен чылын Ставропольдуң чарыжынга тиилекчи болганнар. Ам ол коллектив бодунуң фермазын мурнакчы дуржулганың школазы кылдыр тургускаш, олар шыкаш бедик бүдүрүкчүлүг деннелди чедип алырынга Мало-Карачеев районнуң малчыннарынга дузалаар деп шиитпирлээн.

Серпуховчуларның эгелээшкини Новгород областың колхозчуларының болгаш совхозтар ажылдакчыларының демниг деткиишкинин база алган. Киров аттыг совхозтуң мурнакчы саанчылары, Социалистиг Күш-ажылдың Маадырлары А. Никитина, П. Рябчикова, В. Никитина олар кожазында фермаларның саанчыларынга дузалааш, сүт саалдазын инек бүрүзүнден-не 3000—3500 килограмм чедирер деп шиитпирлээн. А. Никитина «Прогресс», «Боровичанин» совхозтарга, «Россия» колхозка болгаш Борович районнуң өске-даа ажыл-агыйларынга чораан болгаш бодунуң дуржулгазын нептереткен. Ол ышкаш аныяк саанчылар-биле докталамал өөредилгени база организастаан.

Дуржулгалыг малчыннар партиянын XXII съездизинге төлептиг ужуражыры дээш чарышпышаан, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улам көдүреринин, алган хүлээлгелерни күүседириниң талазы-биле хожудангай ажылдыгларга дузалажып турар.

(СЭТА).

Март 22.

ЧЕДИ ЧЫЛДЫҢ ҮШКҮ ЧАЗЫ ДАЛАШТЫРЫП ТУРАР

Доннуң ховуларында

СТАЛИНО. (СЭТА). Азов чоогунуң тараажылары эрткен чылдаазындан дыка эрте шөлдерже үнүпкеннер. Ында ажыл-агыйлар ам шөлдерни илииртеп, культивациялаарын дооскаш, арбайның чаштырылгазын эгелээн. Мал чеминге ажыглаары-биле суланы, чочак-тарааны арбай-биле холуштур чажып, тарып турар.

Хову ажылдарын хары угда хайныышкынныг боттандырып турар. Тараажылар эрте быжар тараа культураларын чаштырары-биле кады күзүн чажар тараарларың немелде чемгерилгезин кылып, кукуруза шөлдериниче чемишчидилгелерни сөөртүп, чаа-чаа садтар болгаш виноград шөлдерин белеткеп турар.

АРМЕНИЯДА НОГААЛАР ТАРЫЛГАЗЫ

ЕРЕВАН. (СЭТА). Араратты делгем шынаазында база катап хүннээректиг, чылыг агаар тургустунуп келген. Эчмиадзе, Вединск болгаш өске-даа районнарның колхозтары, совхозтары согунаны, морковьту, свёкланы олуртурунче кирипкен болгаш эрте быжар капустаны ажык шөлдерде олуртуп турар.

Чаа сорттар

ХАРЬКОВ. (СЭТА). Чинге тараанын «Харьковское-25» дээр чаа сорту гектар санындан-на 55 центнер чедир дүжүттүг кылдыр үнүп болур. Ол чаа сортту алдарлыг эртемден, Социалистиг Күш-ажылдын ийи дакпыр Маадыры В. Я. Юрьев чаа сорттар тургузукчулары З. С. Чернявская болгаш Б. М. Кононенко олар-биле кады чинге-тараалларны хайнакташтырып турган тыпкан.

«Харьковское-25» деп адаан сорттуг чинге-тараанны бо чылдан эгелээш, Запорожье болгаш Ровно областарның колхозтарынга, совхозтарынга хөйү-биле тарыырын сүмелээн. Бо сортту ол ышкаш Казахстанның чамдык районнарынга тарыырын база сүмелеп турар.

Чинге-тараанын «Харьковское-2» дээр сорту база-ла улуг чаагай байдалдыы-биле онзаланып турар. Ону база-ла үстүнде селекционер-эртемденнер тургускан. Ол сорт гектар бүрүзүнден-не 45 центнер чедир дүжүт бээри-биле кады дүрген быжычалы-биле онзаланчак.

Тараа бүдүрерин көвүдедиринге

ШУЙ. Чеди чылдың үшкү часкы хову ажылынга белеткел областың бүгү черлеринде кидин түлүк. Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхозтуң тарылгазының шөлү бо чылын 2047 гектар чедир калбарар, оон хөй кезии—1299 гектарга кызылтас тарыыр.

Тараа культураларының үрезини четчир. Белеткеттинген 1920 центнер сорттуг үрезиннериң үнүжү хыналдадан 90 хуу болган. Колхоз баштаар чериниң даргазы эш Кудурукпайның редакцияга дыңнатканы болза:

— Тракторлар болгаш көдээ ажыл-агыйның кожулда машиналарының септелгези доостун турар. Механизатор кадрларывыс база четчир. Эрткен чайын 1282 гектар шөл белеткеттинген. Артканын удур андарбышаан, эрте чажар культураларның тарылгазын 7—8 ажыл хүннеринде агротехниктиг негелделер ёзугаар доозар бис.

Колхозтуң Ээр-Хавакта хову турлаа элээн үлегерлиг белеткеттинген. Өг-бүлелиглер чүрттаарынга 4 бажыңны, ниити чүрттаалгага 1 бажыңны белеткээш, оларның иштин чугайлаан. Столоваяның, чунар бажыңның печкаларын кылгаш, арыглап чугайлаан, ында 24 кубометр оттулар ыяшты база дүжүрген. Аъшчем складын база кылган.

Расадалар бедий берген

ЧАДААНА. «Искра» колхозтуң ногаа бригадазы эрткен чылдарда ажылының дуржулгазын быжыглавышаан, бо чылдың олуртулгазынга белеткелди организастыг чорудуп турар. Чадаана көдээ Советтиң даргазы эш М. Чамыяңның редакцияга дыңнатканы болза:

— Эрткен чылын бистиң колхоз ногаа ажылындан 47 муң рубльдиң орулгазын алган. Бо чылын оон-даа бедик көргүзүглерлиг болурунга агроном Комбадарның бригадазы бүзүрелдиг ажылдап турар. Чылыткыда расадалар ам безин 5 сантиметрден ажыр өзе берген.

Бригадада 30 ажыг кижи бар, оларның нуруузу аныяктар. Белеткеттинген 6 парниктериң 180 рамаларын шуптузун шилдеп кылган.

Чаагай дүжүттү өстүрүп алырынга курукган, суггаттыг 40 ажыг гектар эки черлерни бригада шилип алган. Чемишчидилгеге 650 тонна өдекти шөлде сөөртүп чедирген.

Бригада ногаадан аңгыда картофельди 20 гектарга, чигир свёклазын 7 гектарга олуртур, турнепс болгаш мал чемнери өске-даа культураларны өстүрер. Амгы үеде олуртулгага бүгү белеткелди хынамчалыг чорудуп турар.

ЧААРТЫКЧЫЛАРНЫҢ ЭСТАФЕТАЗЫ

ВЛАДИМИР ОБЛАСТЬ. Шил волокнонуң Гусевск заводунуң чаартыкчылары СЭКП-ниң съездизи аттыг эстафетаны эгелээн. Бүдүрүлгениң 150 ажыг чаартыкчылары ында кирген. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улам ыңай өстүрериниче, продукцияның шынарын эки-жидериниче болгаш материалдарны камнаарынче угланган 190 саналдарны олар киирген.

Заводтуң эн дээре чаартыкчылары слесарь-автоматчиктер С. К. Швагирев биле П. П. Севостьянов болуп турар. Электрилиг чылыдыкчыларже шил шариктерни бөзриниң дозаторунуң чаа конструкциязын олар саналданнар.

ЧУРУКТА: чаартыкчылар С. Швагирев (солагай талазында) биле П. П. Севостьянов автоматтыг дозаторну башкарып турлар.

Фото Н. Акимовтуу.

СЭТА-ның фотохроникаазы.

Парлалга ажылдакчыларының чөвүлел хуралы

ИРКУТСК. (СЭТА). Сибирьниң болгаш Ыраккы Чөөн чүктүң парлалга ажылдакчыларының чөвүлел хуралы аңаа март 21-де бодунуң ажылын дооскан. Ону СЭКП ТК чыылдырган. Крайларның, республикаларның, областарның, хоорайларның болгаш чамдык районнарның солуннарының редакторлары, СЭКП крайкомнарының болгаш обкомнарының пропаганда болгаш агитация киллдистериниң эргелекчилери, парлалга секторларының эргелекчилери оон ажылынга киришкеннер.

СЭКП Төп Комитединиң РСФСР талазы-биле пропаганда болгаш агитация киллдизинин эргелекчизинин оралакчызы эш К. П. Рыбаков «СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң түнелдери болгаш чер-чер парлалгазының сорулгалары» деп илеткел кылган.

Край, республика болгаш область солуннарының редакторлары: «Красное знамя»—Н. В. Федюшев, «Правда Буратии» — И. М. Стегачев, «Красноярский рабочий» — В. Ф. Дубков, «Тихоокеанская звезда»—Д. Ф. Карпов, «Восточно-Сибирская правда»—А. Г. Ступко болгаш өскелер-даа ажылының дуржулгаларын солчуп, көдээ ажыл-агыйны улам ыңай көдүрери дээш, чүртка продуктуларның байлакшылын тургузары дээш демиселге парлалганың ролүн бедидер аргалар дугайында бодалдарын чугааланнар.

Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинин тускай эртемниглериниң болгаш чаартыкчыларының мурнакчы дуржулгазын түнеп, нептередиринче илеткелчи болгаш санал бергеннер кол кичээнгей салган.

Мурнакчылар болза солуннарның арыннарынга боттарының дуржулгазын бүгү чонга чырыдар ужурлуг! —деп санал берген дыка хөй кижилер демдеглээн.

Көдээ ажыл-агыйның айтырыгларын чыыдарының талазы-биле чер-черниң парлалгаларының эн дээре дуржулгазын төп солуннарның, «Советская печать», «Ажылчын-тараачын корреспондент» журналдарның арыннарынга парлаарын күзеп турарын олар база илереткеннер.

Чөвүлел хуралдың киржикчилери Иркутск ГЭС-ке, Байкал хөлге экскурсиялап, көрүп чораннар.

Стенографтыг отчёт

Совет Эвилелинин Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң 1961 чылдың январь 10—18-те болуп эрткен Пленумунуң ажылының дугайында стенографтыг отчётту Күрүнениң политиктиг номнар үндүрер чери парлап үндүрген.

Номнуң тиражы—100 муң экземпляр.

(СЭТА).

Варшава керээзиниң киржикчилери күрүнелерниң Политиктиг Консультативтиг Комитединиң хуралын чыылдырар дугайында

Варшава керээзиниң чүрттарының Политиктиг Консультативтиг Комитединиң хуралын даштыкы херектер министрлериниң, камгалал министрлериниң болгаш каттышкан чепсектиг күштериң кол командылакчызының киржилгези-биле бедик деңнелге 1961 чылдың март 28-те Москва хоорайга чыылдырарын Варшава керээзиниң киржикчилери күрүнелерниң чазактары шиитпирлээн.

ПРОФЭВИЛЕЛДЕРИ 10 МИЛЛИОН КҮШ-КУЛЬТУРЖУЛАРЛЫГ

МОСКВА. (СЭТА). Күш-культура болгаш спорт талазы-биле чөвүлел хурал Эвилелдер Бажыңының Октябрь залында март 22-де ажыттынган. Ону профэвилелдериниң экитура спортчу ниитилелдериниң Бүгүэвилел чөвүлели чыылдырган.

Профэвилелдериниң эки-тура спортчу ниитилелдериниң 1960 чылда ажылының дугайында болгаш массалыг спортчу ажылдарны улам ыңай экижидериниң хемчеглериниң дугайында илеткелди профэвилелдериниң ЭСН Бүгү-эвилел чөвүлелиниң даргазы И. А. Зубков кылган. Фабрикаларның, заводтарның, өөредилге болгаш албан черлериниң күш-культура коллективтери амгы үеде 10 миллион хире күш-культуржуларны, оларның аразында—2 миллион разрядтыг күш-культуржуларны болгаш 11 муң ажыг спорт мастерлерин каттыштырып турар деп ол дыңнаткан.

Чүгле чаңгыс эрткен чылын бизин бүдүрүлге черлериңе күш-культураның барык 10 муң чаа коллективтерин тургускан болгаш спорттуң 3 муң хире чаа мастерлерин белеткеп өөреткен.

Бүдүрүлге гимнастиказы болгаш туризм дыка калбарган. Эрткен чылын бүдүрүлге болгаш албан черлериңе бүдүрүлге гимнастиказынга 7,5 миллион ажыг ажылчы чоннар киржип турган. 6 миллион кижи туристи походтарга кириппкен.

Күш-культураның чамдык организацияларының ажылын илеткелге шыңгыы шүгүмчүлээн.

СЭКП ТК-ның Президиумунуң кежигүнүнге кандидат, ВЦСПС-тиң даргазы В. В. Гришин, ВЦСПС-тиң секретары А. И. Шевченко, СССР-ниң спортчу ниитилелдер болгаш организациялар Эвилелинин Төп Чөвүлелиниң даргазы Н. Н. Романов олар ол чөвүлел хуралдың ажылында киржип турар.

Тудуг материалдарының белеткели

Тес-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң тудугжулары бо чылын 25 чүрттелга бажыңнарын, 4 кызыл булуңну, 200 инек кирер 2, 160 быза кирер 2, 5000 хойга 6, 3000 хураганга 10 кажааларны октябрь 1-ге чедир тудуп доозар планныг. Ол ышкаш колхоз төвүнге хлеб быжырар черни, бир ажыл-агый складын август 1-ге чедир доозар.

Амгы үеде тудуг материалдарының белеткели чоруп турар. Хараалыг-Хемде Оюн Ланзының удуртканы звенонуң кежигүннери 1900 кубометр чудукту кезип белеткээн. Оон 1400 кубометрин машина оруунче ушта сөөрткен. Ук звено шанак оруу үрелгиже чедир арткан ыяштарны машина оруунче сөөртүп доозар дээш ажылдап турар. Звенонуң кежигүнү 15 харлыг Бавуун Сергей-оол 200 чудукту машина оруунче үндүргеш, чарыштың бирги черин эзлеп турар.

Тудуг бригадазының Теректиг-Хемде болгаш Шуурмакта звенолары белеткезе чогуур материалдарны кезип доосканы, ол материалдарны тудуг кылыр черлерже болгаш колхозтуң ыяш дилдирер чериче 2 тракторлар-биле сөөртүп турар.

С. СЫРАТ-ООЛ.

Механизаторларның хуралынга

БАЖЫҢ-АЛААК. СЭКП Төп Комителинин январь Пленумунуң шиитпирлерин боттандырбышаан, «Искра» колхозтуң тараажылары часкы хову ажылынга белеткелди организастыг чорудуп турар. Март 21-де болган механизаторлар хуралынга илерээни болза: 16 тракторлардан 15 тракторнуң септелгези доозулган, 12 сеялкалар, тракторнуң 74 илиирлери белен.

Часкы хову ажылының эгелээр хүннери келген, ындыг турбуже чедир кылдынмаан үүлдер ам-даа хөй. Тараа культураларының, картофельдиң, кукурузаның үрезиннери бо хүннерге чедир бүрүн белеткеттинмээн. Эрткен чайын болгаш күзүн 2300 гектарны андарган, ам муң ажыг гектарны удур андарар ужурга таваржып турар.

Хову ажылынга белеткелди чоокку хүннерде доозарын хурал шиитпирлээн. Ажылдың темпизин дүргедедир, бүдүрүкчүлүүн бедидер талазы-биле механизаторлар тодаргай хүлээлгелерни алган.

М. ЧАМЫЯН,
Чадаана көдээ Советтиң даргазы.

Чигир свёклазы—мал чеминге үнелиг культура

СЭКП ТК-ның январь Пленумунга бодунуң чугаазынга эш Н. С. Хрущев чигир свёклазын өстүрериниң экономика талазы-биле ажыктыын чурагайлар-биле болгаш фактылар-биле тодаргай көргүскен. Кукуруза-биле чергелештир чигир свёклазы болза, ниитиниң мал ажылының бедик шынарлыг шыктыг чемнерге хереглелин бүрүн хандырарынга улуг дузалыг культура болур.

Бистин байдалдарывыска чигир свёклазы база чугаажок үнер. Ону улуг эвес шөлге тарып көргениңден багай эвес дүжүт алдынган. Оон үрезини өзүп үнериңе хөй өл-шык негеттинер. Ынчангаш, оон үрезинин чажарының мурнунда 1—2 хонук бурунгаар суг-биле өттүрүп шыгылар херек.

Үрезиннерни хөрзүннүн чылыы 6—7 градус турда чажары таарымчалыг. Бир эвес 3—4 градус соок болур болза үнүштер баксырап, оларның дүжүду кудулап болур. Чигир свёклазының тарылгазын аная тараа сеялказы-биле калбак одуруглай чорудуп болур. Одуругларының аразының хемчээли 45 сантиметр, бир гектарга 20—25 кг үрезин кирер кылдыр тарыыр. Чигир свёклазы өстүрүп турар районнарда үнүштернин аразын 45×45 сантиметр кылдыр дөрбелчин-уяланчак аргабиле тарыырын хөй ажыглап турар.

Чигир свёклазын тарыырда химиктиг чемишчидилгени кылыры, ылангыя бир гектарга 20—30 кг фосторлуг ажындыны төгер болза чаш үнүштериниң дүрген өзүп үнериңе, хорадаксыларга болгаш таарымчалыг эвес агаар-бойдустуң байдалдарынга оларның быжыг туруштуг болурунга дузалыг.

Чөөн-Хемчик районнуң ажылагыйларынга 1961 чылда 50 га чигир свёклазын тарыыр деп планнаан. Ам тус-тус ажыл-агыйларның ап турар хүлээлгелерин алырга, оон тарылгазы моон-даа көвүдээр ужурлуг. Бо культураны тарыырынга суггаттыг эки черлерни шилип ап турар. Ам чигир свёклазы тарып өстүрер звеноларны дүрген четчелеп тургузуп, тус чернин чемишчидилгелерин шөлдерге төгерин организастаары чугула.

Бо культураны районга бо чылын бир дугаарында тарып өстүрер болганда хову ажылдакчыларында бо талазы-биле мергежил болгаш практиктиг дуржулга чок дээрзи билдингир. Ындыг болганда свёкла өстүрер звеночуларны өөредири, бо культураны тарып өстүреринин агротехниктиг негелделерин сагып чорудары агрономнарның хүлээлгези болур.

В. ДОРОШИН,
районнуң көдээ ажыл-агый инспекциязының кол агроному.

ЧАС КЕЛДИ, ДАЛАШПААЖЕ ХОРЖОК!

Септелгелер доозулбаан

(Рейд)

Хар дорааи эрип калыр, чер эрип эгелээр. Тарылга эгелээринге чедир санныг хонуктар арткан. Ындыг турбуже, Чөөн-Хемчик районнун «Искра», Сталин аттыг колхозтары часкы тарылгага ам-даа бүрүн белен эвес байдалын көргүскен.

«Искра» колхозтун баштаар чери тарылганы чорударының ажылчы планын кылгаш, хуралынга бадылаан. Бо колхозтун тарылгазының шөлү ниитизи-биле 3370 гектар, оон иштинде тараа культуралары 2310 гектар болур. Андартынган болгаш ажылдап кылдынган чер 2235 гектар. Колхоз 1135 гектар черни чазын удур андарар ужурга таварышкан.

Тараа культураларының ам-даа 144 тонна, оон иштинде 120 тонна кызыл-тас үрезиннери четпес. Картофель үрезини ам-даа 30 тонна херек. Артель 215 гектар кукурузаны тарыыр, ынчалза-даа кукурузаның чангыс-даа килограмм үрезини чок.

— Четпес үрезиннерни кайын тыптынып алырының аргазы бисте амдызында билдинмейн турар. Таңды районнун совхозтарындан үрезинни садып алырын бодап турар бис—деп колхозтун агроному эш Злыгостаев чугаалап турар. Колхоз даргазы эш Доктугу күрүнеден үрезиннер чээп алыр дээр хөөнүүт. Колхоз 3200 тонна өдекти тарылга шөлдеринге төгер дээн. Ындыг-даа болза, чоокку үеге чедир ногаа шөлүнде үүгле 600 тонна өдек төктүнген. Кыштагларның кара өдээн кажан эрий бээрге каскаш, кукуруза шөлүнге сөөртүп төгер деп турар бодал бар.

Он алды тракторларның ам-даа 5-жи септеттинмээн. Оон еске көдээ ажыл-агый машиналарының септелгези доозулган.

СЭКП ТК-ның январь Пленумунун доктаалында суггаттыг черлерни калбаа-биле ажыглаарын айыткан. Пленумнун доктаалын күүседир дээш амдыгаштан хемчегларни ап чорудары негеттинип турар. Шиви-Кудуруу, Белдир-Бажы, Чайлаг-Алаактың 450 ажыг гектар черин суггарып, тарып ажыглаарынга колхоз баш бурунгаар белеткелдерни чорутпайн турар. Амдан эгелээш буга казар, хараган болгаш өске-даа чадан үнүштерни аштап арыглаар ажыл эгелевээн.

Сталин аттыг колхозтун баштаар чери-биле чарган керээзинге Чадаана СТС-тин дирекциязы тракторларның болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин эки шынарлыг кылгаш, март 7-де дужаарын айыткан. Айыттынган хуусаа-даа эрткен, 11 тракторларның 4-түү ам-даа септелгеде хевээр, 5 андазынның ийизи ам-даа септелгеде кирбээн. 12 сеялкаларның септелгезинің шынары багай. Чедир септеттинмээн машиналар ам-даа бар.

Тараа культураларының үрезиннери 65 тонна четпес. Чангыс чылда үнер сигеннериң үрезини 11.200 кг херек, ол ам-даа чок. Бо колхоз 2370 гектар тараа культураларын тарыыр, белеткеттинген чер 1800 гектар. Колхоз 550 гектар шөлдү чазын удур андарар, 310 гектар кукурузаны, 10 гектар свёкланы, 950 гектар чангыс чылда болгаш хөй чылда үнер сигеннерни база тарыыр. Бо культураларны тарыырынга белеткээн чер дыка эвээш. Чээрби гектарга хереглеттинер 40 тонна картофель үрезини шуут чок. «Ону Чадаана хоорайның чурттакчыларындан чоорту садып алыр деп турар бис»—деп колхозтун удуртукчулары боттарының бодалын ынчаар илереткен.

Шөлдерже өдек, хүл, куш өдээ төгер ажыл кончуг оожум чоруттунуп турар. Сөөлгү хүннерге чедир үүгле 400 тонна өдек ногаа, кукуруза шөлүнде төктүнген. Ам-даа 3100 тонна өдекти төгери арткан. Колхоз баштаар чери тарылга шөлүнге өдек төгериниң ажылын кончуг көшкак организастаан.

Кара-Дыттан куду Хайыракан дааның үстүнге чедир 370 ажыг гектар суггарып болур черлер бар. Оларны ажыглаарынга белеткелдер чоруттунмайн турар. Суггаттыг 30 ажыг гектар черниң хараганын аштаар деп турза-даа, ол талазы-биле аная-ла хоозун чугаа чоруп турар.

— Бистиң колхозтун девискээринде суггаттыг черлер хөй. Эрги бугаларны аштап, чаартып кылып, оон шөлдерин суггат-биле хандырып тургаш, анаа тараа культураларын тарып өстүрбүшаан, оон 20—30 центнер дүжүттү колхоз ап болур—деп, 74 харлыг колхозчу Сат Даг чугаалап турар.

Ногаа культураларының олуртулгазынга белеткелдер доозулбаан. Ам бар 6 парник онгарынга немей колхозчулар 6 чаа онгарны кылып турар. Анаа 120 рама херек, ам-даа рамалар кылдынмаан.

Тарылга үезинде хереглээр кывар, чаар материалдар белеткеттинмээн. Септезе чогуур автомашиналар септелгени эртпээн. Бо ийи колхозтун хову турлагларын септээр, чааларын тудар ажылдар ам-даа эгелевээн.

Сталин аттыг колхозтун баштаар чери часкы хову ажылының ажылчы планын чоокку үеге чедир-ле кылбаан.

Часкы тарылгага белеткелдерни дүрген доозар талазы-биле районнун көдээ ажыл-агый инспекциязы (начальниги эш Борисов) колхозтарны боттуг удуртуп, ажыл-керекти эчизинге чедир организастап шыдавайн турар.

«Шынның» рейдизи:
Х. ДӨЛЗЭ,
«Шынның» штаттан дашкаар корреспондентизи.
С. ОЧУР-ООЛ,
Сталин аттыг колхозтун механизатору.
М. СЕВЕН,
«Шынның» корреспондентизи.

Чаагай дүжүт дээш

СУГ-АКСЫ. СЭКП Төп Комитединиң январь Пленумунун шиитпирлерин бөттандырбышаан, «Сүт-Хөл» совхозтун Бора-Тайга участогунун тараажылары часкы хову ажылынга белеткелди организастыг чорудуп турар. Эш Лопсаң-Серенниң редакцияга дыңнатканы болза:

— Бо чылын бистиң тарылгавыс шөлү 2100 гектар чедир калбарар. Кандыг-даа ажыл-керектиң чедиишкини белеткелден кол хамааржыр. Чуртка тараа бүдүрерин улам көвүдедири дээш бистиң тараажыларывыс часкы хову ажылынга хынамчалыг белеткенип турар.

Тараа культураларының үрезини четчир, урдунган 208,7 тоннаның 172,8 тонназы кызыл-тас. Ол ажыл участогунда он тракторларның сези белен, ийи тракторларның септелгези доостур четкен, илиир, сеялка болгаш өске-даа кожулда машиналары бүрүн белеткеттинген.

Бора-Тайганың тараажылары эрткен чылын чавыс дүжүт алган. Ону болдурбайын, бо чылын тараа культураларының гектарындан ортумаа-биле 12 центнерден эвээш эвес дүжүттү алырынга участоктун коллективи бүзүрелдиг белеткенип турар. Оларның тарылгазының шөлү бо чылын шупту суггаттыг черлерге болур.

Актың суггат бугазының дөзүн аштап, сугну элбедиринге 40 ажыг кижи ажылдап турар. Оларда бир тракторну база быжыглап берген.

Мал чеминге үнелиг чугула культура болур кукуруза олуртуру-биле 160 гектар ийи шөлдү тускайлааш, ында 3 кижилиг (ийизи тракторист) комплексилиг звенону тургускан. Ону агроном эш Дукур-оол удуртуп турар.

Фермаларда болгаш чоокку кыштагларда мөөңнеттинген өдектерни шөл чемишчидери-биле сөөртүрүн түлүктеп турар. Сөөлгү хүннерге чедир 1400 тонна өдекти кукуруза болгаш ногаа шөлдеринде аппарып төккен. Бо ажылды 2 трактерларлыг тускай звено чорудуп турар.

Чемишчидилге—бедик дүжүт

Бо чылын кукуруза биле ногаанның бедик дүжүдүн алыр сорулгабиле Бай-Тайга районнун «Тээли» совхозунун ажыл-ишчилери шөл чемишчидилгезин организастыг чорудуп турарлар. Шөлдерже өдек, хүл сөөртүр үш бригаданы тургускан, оларда 6 тракторлуг, тергелиг аъттарлыг 28 аныяктар ажылдап турар. Сөөлгү каш-ла хонуктун иштинде Тээли участогунун бригадазы 561 тонна өдекти, Кызыл-Даг участогунуу—246 тонна, Бай-Тал участогунуу—180 тонна өдекти шөлдерже дажып төккен.

Бригадаларда парниктерни база кылып турар.

Д. ШАКТАР.

Дүвүренчиг байдал

Мал чемнерин фермаларның чанынга азы чоогунга, ону кыжын ажыглаарда таарымчалыг, сөөртүлгеге эн-не эвээш шүүдел үнер кылдыр белеткээри күзенчиг. Ол ышкаш мал чеминиң хуваалдазын фермаларда байдалга хамаарыштыр тургузары чугула. Бо айтырыг Таңды районнун «Совет Россия» колхозта дыка четпес тургустунган.

Каскал фермазында эъткир-сүткүр утланыышкынныг 736 баш мал бар, оларны алды кезек кыштагладып турар. Ол девискээрге белеткээн 560 тонна сиген, 70 тонна силос болгаш 30 тонна концентрат марттың баштайгы чартыында-ла төнген. Амгы үеде чемгерилгеге чүгле кызыл-тас саваның ажыглаан турар.

Фермада төрүүр 218 улуг, хунажын 88 инектер бар. Мал чеми үзүлгениннен инектер кончуг арып турар. Фермада 2 трактор быжыглап берген. Олар 50 километр Чагытайдан улуг шүүдел-биле сиген сөөртүп турда, фермада хамык мал бергедеп турар.

Ферма коллективинин хуралынга бо дугайында айтырыг шынгыы көдүрүлүп турган. Анаа 435 башты Ак-Кара-Суг деп черге аппарып одарладырын чугаалашкан. Ол черде 2 кажааны шала септээн, кырын шывар саваң чогундан ажыл арада соскаан. Одар солуур дээн айтырыг база түннел чок арткан.

Каскалда бо бүгү байдал колхоз баштаар черинге, ылангыя зоотехник М. Хабаровка билдингир турган. Ол талазы-биле негелдени ферма эргелекчизи С. Сюрюң чаңгыс эвес удаа тургускан. Ниитинин мал ажылында ындыг бергедерни биле тура, ону чайладырынга боттуг хемчег албайын келгени канчап-даа таарышпас.

Колхозтун төп сүт-бараан фермазында байдал оон ыракта еске. Малчыннарның ажылдаарынга таарымча, мал чеминиң артык курлавыры тургустунган. Ам-даа 200 тонна ажыг сиген болгаш мал чеминин өске-даа фондузу бар. Мындыг ылгал удуртулганың четпезин, ажыл-керектің иштинче кирбейин турарын илередип турар.

К. КАНЧЫЫР-ООЛ.

Тарылгага белеткел херек

Тожу районнун «Май 1» көдээ ажыл-агый артели бо чылын мал чеминге көк суланы, турнепсти болгаш картофельди, ногаа аймаан өдээн хөйну тарыыр деп планнаан. Тожуга көк сула, картофель өске районнардан тудак чок дүжүттүг үнерин мурнуку чылдарда дуржулга көргүскен.

Колхоз чер ажылын сайзырадыр деп эки планны кылып турза-даа, оон белеткелин организаставайн турары хомуданчыг. Амга чедир сула үрезини чок, картофель үрезини бардаа болза шынары багай, картофель, ногаалар тарыыр шөлдерге чаңгыс шанак-даа өдек төктүнмээн. Тракторларны, илиирлерни, сеялкаларны, андазыннарны ам-даа септелгеге киирбээн. Илиирлер, андазыннар хар адаанда чытпышаан, Сула, картофель тарыыр шөлдүн кажазын улгаттырар дээш бузун каапкан, ам анаа немелде кажаа ыяжы дүжүттүнмээн.

Тарылганы чорударын чүгле планнап алырга болу бээр эвес, анаа эки белеткел херек деп чүвени колхоз баштаар чери болгаш бригадир эш Байыр-Белек боданза чогуур.

Д. АЙР-САНАА.

АМУ-ДАРЬЯНЫҢ ШИҢГЭЭДИКЧИЛЕРИ

Кара-Калпак АССР. Аму-Дарьяны амыдыралдың дөзү деп адаар: оон суу-биле шөлдер, садтар болгаш одар черлери суггартынып турар. Ынчалза-даа ол хем доктаамал эвес болуп, чамдыкта кургап-даа каар болгаш сыыгай-даа бээр таварылгалар турган. Ол чоруктарны болдурбас, оон суун кижиниң амыдыралынга долузу-биле ажыглаар дээш улус чон эвээш эвес күш үндүрүп келген.

Көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилеринге ирригаторлар дузалаан. Суг бугаларының эге баштарында сугну таарыштырар он-он насостарны тургускулаан. Суггарылгаларны кылыр чаа-чаа дерилгелерни кылып турар.

Чурукта: Ходжейлин районнун шөлдерин суггары-биле Аму-Дарьяда тургускан насостуг хереклелер.

Фото **Н. Медведевтии.**

СЭТА-ның фотохрониказы.

СЭКП-НИҢ СЪЕЗДИЗИНГЕ УТКУШТУР

„Ак-Эриктиң“ ишчилеринде

Партиянын Төп Комитединиң январь Пленумунун доктаалы-биле таныжып тургаш, Тес-Хем районнун «Ак-Эрик» колхозунун малчыннары малдың чаш төлүн камгалап алыр талазы-биле эрткен чылдың частырыгларын катаптавайын, бо чылын организастыг хемчегларни күштелдиреринн боттарынга хүлээнгеннер.

Ол хүлээлгени амыдырал кырынга боттандырар талазы-биле боттуг ажылдар чоруттунуп турар. Бо чылдың март айнын 1-ге чедир колхозта ниитизи-биле 1444 баш хойлар төрээн болгаш 1441 баш чаш төл камгалап алдынган.

Боттарының коданнарында төрээн хойлардан чаш төлду чидириг чок ажаап ап турар колхозчу малчыннарның саны өзүп турар. Чижээ, хойжулар Д. Дондуй төрээн 122 хоюндан 122 хураганны, Н. Өөлет 63 хураганны, Д. Дава 32 хойдан 32 хураганнарны бүрүн камгалап алганнар.

Мал ооллаашкыны колхозта массалыы-биле үргүлчүлеп турар.

* * *

Колхозтун Улуг-Үзег сүт-бараан фермазының саанчылары (ферма эргелекчизи коммунист С. Негей) сүт бүдүрерин көвүдедир талазы-биле бүгү улустун социалистиг чарыжынга киришпишаан, багай эвес түннелдерни чедип ап турарлар.

Чеди чылдың үшкү чылының баштайгы ийи айларында олар 8231 литр сүттү саап, 2 тонна ажыг сүтту күрүнеге дужаганнар.

Сүт саалдазының талазы-биле фермада Шактар Долзат мурнап турар, ол ийи айда ниитизи-биле 1067 литр сүттү, Манзай Төре 1021 литрни, Шоотпур Өнер 967 литр сүттү сагганнар.

А. ТӨМҮР-ООЛ.

Белен бис

Партиянын XXII съездизинге алдар болдурган социалистиг чарышка киришпишаан, Чадаананың райүлетшүр комбинадының туйбу цехинин ажылчыннары күженишкинниг ажылдап турар.

Цехтин начальниги коммунист Абрамов бүдүрүлгеге механизмнерни шиңгээдиринче болгаш күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаарыныче улуг кичээнгейни салып турар.

Амгы үеде чайгы сезонга белеткел ажылдары дооступ турар. Чеди чылдың үшкү чылының онаалгаларын хуусаа бетинде күүседирин болгаш чүгле эң эки шынарлыг продукция бүдүрерин цехтин ажылчыннары хүлээнгеннер.

Д. ЛАМАЖАП,
цехтин ажылчыны.

АТК-ның септекчилери

Кызылдың № 1 чүк АТК-зында септекчилер бригадаларының арызында партиянын XXII съездизинге алдар болдурган социалистиг чарыш калбарган.

— Септелге ажылдарын өй-шаанда болгаш бедик шынарлыг чорударынга таарымчалыг байдалдар АТК-да тургустунган. Чеди чылдың үшкү чыының онаалгаларын хуусаа бетинде күүседир аргалар бисте бар—деп, септекчилер бригадазының удуртукчузу Пилецкий чугаалап турар.

Автомашиналарның техниктиг септелгезин шууштур чорударының методу АТК-да чедиишкинниг шиңгээттинген. Мурнунда автомашинаның моторун бир мастерскаяга септээш, кабиназын, хааржаан, дугуйларын база аңгы-аңгы черлерге септеп турган. Чаа метод өзүгаар автомашинаның бүгү кезектеринин септелгезин конвейер шугумун дамчыштыр чаңгыс-ла мастерскаяга чорудары хандырытынган. Ол чорук септекчилерниң күш-ажылының бүдүрүкчүлүүн бедиткен, септелге ажылдарының бот-үнезин чиигеткен болгаш шынарын экижиткен.

Пилецкий удуртканы септекчилер бригадазы февральда бүдүрүлге планын 164 хуу күүсеткеш чарыштың мурнакчызы болган.

А. БАТАЛОВ,
АТК-да экономист.

ЫРАККЫ КОЛХОЗТУН ТУДУГЖУЛАРЫНДА

Бай-Тайга районнун «Малчын» көдээ ажыл-агый артели төөгүлүг чеди чылдың үшкү чылы—1961 чылда 40 чуртталга бажыңнарын, оларының үженин кыштагларга малчыннар чурттаары-биле, бирээзингеле 400 баш шээр мал турар 20 кажааны, 350 олуттуг клубту, 160 өөреникчилер чурттаар интернатты, хары угда 15 кижи кирер чунар бажыңны, бир гаражты тудуп, ажыглалга киирерин бистиң корреспондентивис-биле беседазынга колхозтун тудуг бригадазының кежигүү эш К. Шөмбүл тайылбырлаан.

Эш Шөмбүлдүн чугаазы-биле алырга, 65 колхозчулар, 2 автомашина, 32 аът, бир трактор быжыглаттынган бригада үш звено кылдыр үстүп алган Каргы-Бажының Шыргай-Аргада, Алдыы-Ыймадыда, Аспадыда тудуг ыяжының белеткелин чорудуп турар. Звеноларның удуртукчуларында организакчы колхозчулар эштер Алдын-оол, Калдар-оол, Чымба олар ажылдап турарлар.

Бо чылдың планында көрүнген тудугларны хуусаа бетинде, партиянын эвлчеглиг XXII съездизинге белек кылдыр доозуп, ажыглалга киирер дээш, колхозчу тудугжулар бедик хүлээлгени алгаш, тудуг материалдарының белеткелин чорудуп, тудуг кылыр черлерже сөөртүп турар. Колхозчу тудугжулар 2400 кубометр ыяш материалдар белеткээр планын марттың эгезинге чедир күүсеткен. Чуртталга бажыңнары, клуб, интернат, гараж тударынга 1800 кубометр, кажаалар тударынга 600 кубометр белеткеттинген. Интернат тудуунга хереглээр 300 кубометр ыяшты тудуг шөлүнде эккеп дүжүрген, интерналтың тудууп эгелээн болгаш чазагларның кажаларының тудуун чорудуп турар.

Бригаданың кежигүннеринде ажылдың үлүг-нормазын доктаамал ажыр күүседип, социалистиг чарыштың мурнакчылары болуп турар эштер Дамба, Кертинне, Седип-оол, Дамды, Анай-оол ышкаш тудугжулар хөй. Тудуг материалының белеткелин дүргедедир, тудугларны хуусаа бетинде доозуп, ажыглалга киирер талазы-биле партийжи агитация тудугжуларның ортузунда чоруттунуп турар.

Партия организациязының тудуг бригадазында быжыглааны агитаторлар эштер Балды биле Бегзи олар звено бүрүзүнде лозуннарны, плакаттарны кылып аскан, политинформацияны, беседаларны, ыыткыр номчулгаларны доктаамал чорудуп турарлар. Агитаторлар СЭКП ТК-ның январь Пленумунун материалдарын тудугжуларга ханызы-биле тайылбырлап, социалистиг чарышты организастап, түннелин үндүрүп турар.

КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙ БҮДҮРҮЛГЕЗИН УЛАМ БЕДИК КӨДҮРЕР ДЭЭШ

СЭКП ТК-ның январь Пленумунун шиитпирлерин, Пленумга болгаш көдээ ажыл-агый мурнакчыларының зоналар аайы-биле чөвүдел хуралдарынга эш Н. С. Хрущевтун чугааларын улуг көдүрлүүшкүн-биле чугаалажып көрбүшаан, Бии-Хемниң коммунистери болгаш бүгү ажылчы чоннары районнун көдээ ажыл-агыйының удуртулгазынга улуг четпестерниң турганын шыңгыы илередип база боттарының чоокку үеде сорулгаларын тодаргайлап ап турарлар.

СЭКП райкомунун, райкүүскомнун болгаш тус-тус ажыл-агыйларның чамдык удуртукчуларының талазындан организакчы ажылды кошкадып, күш-ажылга колхозчуларның материалдыг сонуургалын бедидеринче сагыш салбайн турганының ужурундан сөөлгү чылдарның дургузунда районга көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрериниң темпизи оожумнаан, оларны күрүнеге садарының хемчээли улуу-биле кызырылган. Чижээ, 1959 чылга деннээрге 1960 чылда тараа бүдүрери 6,4 мун тоннага, а ону күрүнеге садары 5,9 мун тонна эвээжээн, дүктү бүдүрериниң болгаш садарының хемчээли база-ла кудулаан турган.

Эрткен чылын районга малдың хойу-биле өлүп хорааның ужурундан хойнун баш саны 9781, өшкүнүн—1532, хаваннын—171 баш кызырылган. Колхозтарга болгаш совхозка эт бүдүрериниң ниити хемчээли 1959 чылга деннээрге эрткен чылын 256 тоннага көвүдээн дугайты сан-медээ күрүнени мегелээриниң аргазы-биле чедип алдынган. Чүге дизе, колхозчуларның, ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның хуузунда саткан малдарын колхозтарның малдары кылдыр санап киирген турган. Ол карак чаар чоруктун бурруулгаларынга чогуур хемчегни хүлээткен.

Районнун коммунистери болгаш бүгү ажылчы чоннары СЭКП ТК-ның январь Пленумунун шиитпирлерин күүседир сорулга-биле чер болгаш мал ажылын улам ынай хөгжүдер дээш тодаргай хүлээлгелерни ажылдап кылып алганнар.

Бии-Хемнин ажылчы чоннары эрткен чылдыңдан 292 мун центнер азы 45 хуу хөй тарааны бүдүрерин, сентябрь 20-де күрүнеге 90 мун центнер азы эрткен чылдаазындан ийи катап хөй тарааны садарын хүлээнген. Бо сорулганы күүседир төлээде, шөлдерже 20,9 мун тонна органиктиг чемишчидилгелерни сөөртүрүн колхозчулар ам хайныышкынныг чорудуп турар. 16300 гектар шөлге шык базырар хемчегларни алырын төлевилеп алган. Бүгү шөлдерге үүгле сорттуг үрезиннерни чаштырбышаан, часкы тарылганы 10—12 ажыл хүннеринде чорудар ужурлуг. Бо чылдың чазындан эгелээш, районнун бүгү ажыл-агыйлары тарылга эвлчештирилгезин эгелеп боттандырарын болгаш суггарылганың бүгү бар системазын ажыглалга киирерин хүлээнгеннер.

Мал ажылының талазы-биле бедиткен хүлээлгелерни бии-хемчилер база алган. Мыйыстыг бода малдың баш санын эрткен чылга удур 17,4 хуу, оон иштинде инекти 34,7 хуу, а эъткир-сүткүр утланыышкынныг малдың баш санын 65 хуу өстүрер. Бүгү ажыл-агыйларга төрүүр малдың, ылангыя сүттүң болгаш эъттиң кол үндезини—инектиң баш санын өстүреринче кичээнгейни утландырган. Бо чылдың төнчүзүнде төрүүр инек «Кызыл тараачын» колхозка 1260, «Өөк» совхозка — 1200, оон өске ажыл-агыйларның тус-бүрүзүнге 400—620 баш чедир өзер. Эрткен чылга удур сүт бүдүрерин 40 хуу көвүдедир, күрүнеге 541 тонна хөй сүттү садар арганы ол чорук биске хандырар.

1959 чылга удур маллың баш саны эрткен чылын эвээжээн чорук ыяжы бүдүрерин болгаш күрүнеге садарын көвүдедир сорулганы шиитпирлээринге улуг бергедээшкинни таварыштырган. Ынчалза-даа колхозчулар болгаш «Өөк» совхозтун ажылчыннары, «Хадын» колхозта эш Горин эргелекчилээн ферманың хаван ажаакчыларының эгелекчи саналы-биле, хаван эъдин бүдүрерин эрткен чылдың деннелинден барык 2,6 катап, күрүнеге садарын 2,8 катап көвүдедирин шиитпирлеп алганнар, ниити бүдүрер болгаш күрүнеге садар эъттиң 32 хуузун хаван эъди эвлээрин ол чорук хандырар. Ынчангаш районнун мурнунда эът талазы-биле салдынган сорулга күүсеттинер аргалыг. Эрткен чылга удур күрүнеге дүк садарының хемчээли 11 хуу, а «Тиилелге» колхозка 50 хуу улгадыры база көрдүнген.

Малдың баш санын өстүрер, мал ажылының продуктуларын бүдүрерин болгаш күрүнеге садарын көвүдедир талазы-биле алдынган социалистиг хүлээлгелерни күүседирин хандырар дээш, районнун колхозчулары, совхозтун ажылчыннары, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери болгаш партия, совет активи амгы үеде кыштаглаашкынны чедиишкиниг доозарынче, бар мал чемнерин чөп ажыглаарынче, продуктуларны күрүнеге садарын көвүдедиринче боттарының күженишкинин уламна улуу-биле салып турарлар. Чижээ, «Өөк» совхоз күрүнеге эът садарының квартал планын хуусаа бетинде 222 хуу, «Тиилелге» колхоз сүт садарының планын ийиден хөй катап, «Искра»—бүдүн чартык катап ажыр күүсеткилээн.

Мал ажылының быжыг чем-суурун тургузар дээш, бо чылын 34,5 мун тонна бөдүүн мал чемнерин, оон иштинде 20,4 мун тонна сиген, 52,7 мун тонна шыктыг чемнерни, 11,8 мун тоннадан эвээш эвес концентраттарны белеткээрин бии-хемчилер хүлээнип алган. Сиген шөлдериниң хемчээлиниң эвээш болуп турарын барымдаалаан, колхозтар болгаш совхоз 11,8 мун гектар шөлге мал чеми культураларны, оон иштинде 5,6 мун гектарга силос культураларын тарыырын төлевилээн. Бо культураларның шиитпирлиг ыяжы — кукурузаны 1150 гектарга тарыыр.

Кукуруза шөлүн болбаазырадып ажылдаар механизастаттынган сес звенолар тургустунгулаан. Оларның ажылын коммунист Л. Хлебопашников, комсомолчулар И. Быков, П. Немкин, А. Вовилин ышкаш эң эки механизаторлар удуртуп турар. Кукурузачылар гектар бүрүзүнденне 300 центнерден эвээш эвес ногаан массаны алырын хүлээнип алган. Оон аңгыда, «Кызыл тараачын» колхозтун кукурузачылары бо чылын 100 гектар шөлге кукурузаның тараазын өстүрер хүлээлгени база алганнар. Олар ук культураның «Омская» деп үрезинин Кара-Хаак, Сесерлиг, Эярбек, Баян-Кол, Бегере-Аксы участоктарга тарааш, гектар бүрүзүнден-не 30 центнерден эвээш эвес кукуруза тараазын алыр сорулганы сальып алган.

Мал чеминиң база бир үнелиг культуразы—чигир свёклазын районнун ажыл-агый бүрүзү бо чылын ондан беженге чедир тарааш, гектардан 170 центнерден эвээш эвес дүжүттү алыр хүлээлгелиг.

Районнун ажыл-агыйлары бо чылын улуг хойну шуптузун, а инектин 30 хуузун тарын боозадырын планнаан болгаш тарын боозадылга пунктуларын тургускулап алган. Дүк кыргылдазын база үүгле электри агрегаттарга чорудар деп белеткенип турар. Фермаларга 620 инекти баглавайн ажаары, 1360 инекти электри саалдаже шилчидери көрдүнген. Бо чылын районга чаңгыс-ла кодан хойну катон кажаага кыштаткан, а ол чаа, ажыктыг арганы келир чылын 6000 баш хойга хереглээр. Хаванны улуг бөлүк-бөлүүбиле сула тургузуп ажаар аргаже шилчиириинге районнун бүгү ажыл-агыйлары база белеткенип турар. Ол сорулга-биле бирээзинге-ле 500 хаван кирер өрөөлдерлиг 1500—2000 хаван турар бөдүүн кажааларны тудары көрдүнген. Оларның тус-бүрүзү-ле хаваннарны чыттырар, агаарладыр, чемгерер черлерлиг, Чемнер болгаш силос дамчыдар бөдүүн оруктарлыг болур.

Хойжуларның амыдырал-чуртталгазының байдалын улам-на экижидер, а ол ышкаш хөй ажылын хөгжүдер талазы-биле хемчеглерни шиитпирлээрин дүргедедир сорулга-биле районнун колхозтарынга мал ажылының механизастаттынган беш бригадаларын, «Өөк» совхозка — бир бригаданы тургузуп турар, олар үүгле боттарынга быжыглаан малдарны ажаар эвес, харын малдың бүгү эргежок чугула чемнерин белеткээр, малчыннарның чуртталга бажыңнарын, мал кажааларын болгаш өске-даа чаа тудугларны чорударын хандырар хүлээлгелиг.

Бии-Хемнин малчыннары, оон дээре ажылдыг фермалары социалистиг улуг хүлээлгелерни алганнар. Районда эң дээре ферма—Туранның сүт-бараан фермазы (эргелекчизи эш Д. Доронин) инек бүрүзүнден-не 2520 кг сүттү саарын хүлээнген. Областың алдарлыг саанчылары эштер С. Баукова, Маады Биче-уруг олар инектен-не 2600—2700 кг сүттү саарын хүлээнгеннер. Партияның XXII съездизинге алдар болдурган бедик хүлээлгелерни «Өөк» совхозтун саанчылары эштер М. Жмак, Е. Седен, Л. Марченкова болгаш өскелер-даа база алганнар.

ССРЭ-нин Дээди Совединин депутады, бызаа ажаакчызы эш Д. Завьялова бодунга быжыглаан 80 бызааларның шуптузун бүрүн өстүрүп, бызаа бүрүзүнүн хонукта 800 граммдан эвээш эвес немелде семиртилгезин чедип алырын хүлээнген. «Өөк» совхозтун хойжузу Н. Дербин 258 кошкарның тус бүрүзүнден-не 6,5 кг дүктү кыргын алырын, «Тиилелге» колхозтун хойжузу эш Х. Док чүс төрүүр хойдан 120 хураганны өстүрерин, хой бүрүзүнден-не 2,5 кг дүктү кыргын алырын хүлээнгеннер. «Кызыл тараачын» колхозтун хаван ажаакчылары эштер Г. Федулова, Н. Иргит олар боттарында быжыглаан төрүүр улуг хаван бүрүзүнден 15, а дунгуш хаваннарның тус-бүрүзүнден—7 хаван ооллдарын алырын хүлээйип алган.

Боттарының алган хүлээлгелерин дыка хөй мурнакчылар алдарлыы-биле боттандырып эгелээн. Чижээ, эш С. Баукова бодунга быжыглаан 32 инектериниң тус-бүрүзүнден январь айда ортумаа-биле 160 кг сүттү саган. Февраль, март айларда ол база эки көргүзүглелиг ажылдап турар.

Ындыг болза-даа ажылда бар четпестерни туюлунга чедир узуткап, СЭКП-ниң XXII съездизинге алдар кылдыр алган бедик хүлээлгелериниси чугаа чокка күүседирин хандырар дээш, улуг ажылдарны кылыр ужурлуг бис. Ылангыя «Кызыл тараачын» колхозта тракторлар септелгези, «Искра» колхозта үрезиннер белеткели ам-даа четпес чоруттунган. «Тиилелге», «Искра» колхозтарда, «Өөк» совхозта өдек сөөртүлгези дыка оожум темпилиг чоруп турар.

Партия организациязының талазындан кичээнгейни болгаш организакчы ажылды кошкатканының түннелинде «Кызыл тараачын», «Хадын» колхозтарда сүттүң ниити саалдазы болгаш күрүнеге садарының хемчээли эрткен чылдың бо үезиниң деннелинден эвээжээн. Күрүнеге эът садарының бирги квартал планы районда ниитизи-биле 86,1 хуу күүсеттинген турда, «Искра» колхоз ол планны ийи ай дургузунда 20-ле хуу күүсеткени кончуг четпес.

Көдээ ажыл-агыйның удуртулгазында үстүнде ышкаш четпестерни чайладып, мал, чер ажылының продуктуларын бүдүрерин болгаш күрүнеге садарын көвүдедир талазыбиле алдынган социалистиг хүлээлгелерни күүседирин хандырып тургаш, партияның XXII съездизинге күш-ажылчы белектерлиг ужуражырынче ажылчы чоннарны улам-на сырыы организастаары районнун партия, совет организацияларының, ажыл-агый удуртукчуларының амгы үеде эң чугула сорулгаазы болуп турар.

А. ГРАДОБОЕВ,
СЭКП райкомунун секретары.

БИСТИҢ ҮЕНИҢ УЛУГ СОРУЛГАЛАРЫ

Соңгу чүк хемнериниң суун мурнуу чүкче аксып киирер

МОСКВА. (СЭТА). Бойдустуң таарымча чок байдалдарындан көдээ ажыл-агыйның хамааржылгалыг чоруун чайладыр база эргежок чугула элбекшилдиг продуктуларны алырын чуртка хандырар төлээде, черни сугландырарынче, суттарылга ажылдарын калбартырынче улуг кичээңгейни СЭКП ТК-ның январь Пленуму угландырган.

Никита Сергеевич Хрущев бистиң чуртувуска чоокку келир үеде тудуп турган ужурлуг дыка хөй санныг гидротехниктиг тудугларның санынга Печора болгаш Вычегда деп соңгу чүк хемнериниң агымнарын Каманы дамчыштыр Волгаже киирер сорулганы база айыткан. Ындыг телевилелди алдарлыг эртемден, тудугжу С. Я. Жук аттыг «Гидротелевилелдин» бүгү-эвилел институту чогаадып кылган. Ол хандыкшылдыг планның дугайында илеткелди тудугнуң кол инженери Г. Л. Саруханов ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агый министерствозунга кылган.

Печора, Вычегда, Кама хемнериниң баштарынга Куйбышев далайның шөлүнден ийи ажыг катап улуг хемчээлдиг уш улуг суг шыгжамырларын тургузар плотиналарны тудуп тургузары телевилеттинген деп, ол чугаалаан. Печорага тудуп тургузар плотинаның узун дурту 12 километр, а бедии 80 метр чедер. Чаа суг шыгжамыларының суг хөөлбектелир девискээри бүдүн чартык миллион гектар ажыг, а ниити ишкири 235 миллиардтан хөй кубометр болур. Ол хөөлбектерден соңгу чүк хемнериниң суу каналдар-биле аккаш, Каманы болгаш Волганы дамчып Каспий далайже кирер, а сөөлгү 30 чылдарның дургузунда 2,5 метр сыыгаан ол далайның суунуң деңнели чоорту бедиир апаар. Соңгу чүк хемнериниң суунуң деңнели чоорту бедиир апаар. Соңгу чүк хемнериниң суунуң күсели-биле Поволжьеге сугаттыг чер ажылын 4—4,5 миллион гектарга калбартыр апаар.

Чаа ажыттынар суг оруу соңгу чүктен хөмүр дашты, ыышты болгаш улус ажыл-агыйнга чугула херектиг өске-даа чүктерни чиик чарыгдалдыг хем транспорту-биле сөөртүрүнүң аргазын хандырар. Каспий далайның суунуң деңнели чоорту тереңнээр чорук, далай транспортун хөгжүдеринге чугула салдарлыг, ол чорук эң үнелиг балык курлавырын катап тургузар арганы база хандырар.

«Гидротөлевилел» институдунуң санап көргенин өзугаар алырга, соңгу чүк хемнериниң суун Каспий далайже аксып киирер талазы-биле гидротехниктиг тудугнуң чарыгдалдары ону ажыглалга кииргениниң сөөлүнде үш чыл болганда-ла катап дуглаттынган турар. Бистиң чуртувуска ындыг тудугну чорудар дугайында бодал шагдан бээр-ле туруп келген, ынчаарга социалистиг экономиканың чечектелиишкининиң байдалдарында, коммунизмниң тургузуушкунун калбартып турарының үе-чадазында ол чаагай бодалды боттандырарының аргазы бар апарган.

Тудугжулар тайга-танды девискээрлиг соңгу чүктүң берге байдалдарынга элээн кыска хуусаа иштинде нарын тудуг ажылын чорударын хандырар чаа, күчүлүг техника-биле чепсеглеттинген турар. Ол сорулга-биле күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү деңнежир чүве чок улуг—шакта 3 мун кубометр чер чаза тепсир күчүлүг чер снарядтарын төлевилеп эгелээн.

Печора болгаш Вычегда хемнериниң суун Кама хемче аксып киирер сорулгага оларның агымнарының чүгле дөрттүн бир кезээн ажыглаар чүве болганда, Соңгу чүкке чугула ажык-дузалыг ол хемнериниң уннарынга улуг өскерилге болбас.

Удуртулганы бедик деңнелче

Совет ниитилелдиң организакчы болгаш башкарыкчы күжү СЭКП совет профэвилелдериниң ажыл-чорудулгазын удуртур хүлээлгелиг. Уставтың негелдезин тыва авто-септелге заводунда партия организациязы (секретары эш Мехальченко) четпес боттандырып келген. Оон түннелинде заводтуң профэвилел организациязының ажылында улуг четпестер бар болуп турар.

Ында месткомнуң даргазы эш Николов бүдүрүлгениң ажылынче сиңникпейн, чүгле негелде, билдириишкиннер харыылаарынга өйлешкен. Местком бодунуң ажылын план чокка чорудуп, хуралдарны чүгле билдириишкиннер кирген таварылгада чыылдырып турар.

Бүдүрүлге планнарын күүседириниң болгаш ажыр күүседириниң аргалары, бүдүрүлгениң иштики курлавырларын долу ажыглаары, күш-ажылды организастаарын экижидери, бүдүрүлге чорудулгаларын механизастаары, цехтерге, бригадаларга социалистиг чарышты организастаары дээн чижектиг эң чугула айтырыгларның чаңгызын-даа местком бодунуң хуралдарынга сөөлгү үеде чугаалашпаан.

Заводтуң коллективинде доктаамал ажылдаар бүдүрүлге төвүлел хуралы тургустунза-даа, оон ажылы херек кырында эгелевээн. Комиссияның президиуму продукцияның шынарын экижидерин бирги кварталда чугаалажып көөр деп планнап алган болза-даа ол хемчеглер амга чедир чогаадып кылдынмайн турар.

Заводтуң ажылчыннарының ортузунда кижизидилгелиг ажыл четпес тургустунган. Оон түннелинде арагалаар чорукка сундугар, прогулдаар чоруктарның фактылары бар. Чүгле январь-февраль айларда безин, чөптүг чылдагаан чокка прогулдаан 20 ажыг таварылгалар бар. 84 ажылчыннар сөөлгү айларда бүдүрүлге планнарын күүсетпээн турда-ла күш-ажылдың сагылга-чурумун үрээн кижилерни местком айтырбайн келген. Чурум үрекчизи, арагачы Б. Прочуновту администрация үнүр ажылдан чөптүү-биле үндүрүпкен турда-ла, местком даргазы эш Николов ону ажылга катап киирерінге чедир камгалап келген.

Бүдүрүлгеде күш-ажылды организастап турарында улуг четпестер база илерээн. Элээн хөй цехтерде ажылчыннарның кылыр ажылы чамдыкта үзүктелип турар. Оон түннелинде эрткен ийи айларда ниити продукция бүдүрериниң планын завод чүгле 87 хуу күүсеткен. Шуткулга цеги март айның планын үзеринге чедип турар.

Бо месткомнуң ажылын четпес удуртқан дугайында чурт үлетпүрүнүң ажылдакчыларының профэвилел обкому (даргазы эш Георгиевский) база буруулуг. Бүдүрүлгениң ажылының ханызынче ол сиңнигип кирбейн, ында улуг четпестерни эскерип көрбейн келген.

Совет профэвилелдер—«Эргелеп башкарарының школазы, ээлээриниң школазы, коммунизмнин школазы» болур деп, улуг Ленин өөреткен. Бо бедик хүлээлгени күүседир төлээде, авто-септелге заводунуң профэвилел месткомунуң ажылын үндезини-биле экижидер хемчеглерни алыры негеттинип турар.

П. МУРЕНКОВ,
СЭКП хооркомунуң инструктору.

Оларның амыдыралы солун

Чадааннаның № 2 ортумак школазының күш-ажыл башкызы мастерскаяга кирип келген. Чедиги классчылар-биле кичээл эгелээн. Өөренкчилериниң чамдыктары ыяш чазаар цехте, өскелери демир-биле чүве кылыр цехте баргаш, тус-тус онаалгалыг ажылдарынче киришкеннер. Ында балды, хирээ, хаарылгаларның болгаш ыяш чондурар, кезер база демир-аймаа кылыр станоктарның даваш-шимээни мастерская иштинде дендеп-ле турган.

— Бистиң школавыс районнуң «Большевик» колхозун шефтеп турар. Сүт-бараан фермазынга бөдүүн белектер — 9 сандайлар белеткеп алдывыс. Ам көргүзүг самбыразын кылыры арткан — дээш, өөренкчи Анатолий Конов мергежилдин-биле ажылдап эгелей бээрге, станогунуң үдүнден үнген чоңгулар шала кырынче дуруг-дуруг-биле төглап турду.

Оон эжи Жуланов хел-шыдыраа кылган, а Толя Струнов самолёт кылып, областың школачы шеверлериниң маргылдазынга киржир дээш кызып турар. Удавас ол самолётка мотор эптээр. Өөренкчилер школазынга ногаалар өстүрер харжактарны, хөрзүн чымчадыр демир дырбаштарны, картофель богу аштаар херекселдерни база кылып турар.

Ооллар-биле кады чамдык уруглар база чазаныып өөренип турар. Надежда Гануш хеп азар херекселди чазап кылган. Галя Рякова ооллардың кылган түүлдерин янзы-бүрү будук-биле каастап будуурунга мергежээн.

Чадааннаның № 2 ортумак школазының өөренкчилери күш-ажылдың баштайгы чаңчылдарынга мергежип турарлар. Оларның амыдыралы солун, кижилерге ажыктыг эки түүлдерни кылып бээр чаагай күзел-биле долдунган.

К. ХЕРТЕК.

Аныяк артистер—аныяк механизаторларда

Областың национал хөгжүм-шии театрының чанында театр студиязының аныяк артистери чоокта чаа Кызылдың механизация училищезинге аалдап чораан. Ол ужуражыышкынга театрның 25 чыл ою-юнга уткуштур илеткел кылганының сөөлүнде аныяк артистерниң ою-көргүзүү эгелээн. Программада кирип турар ырларны, танцыларны, уран номчулганы, басняларны, сатириктиг куплеттерни хову-шөлдерниң даартагы аныяк ээлери улуу-биле сонуургап көргеннер.

Чурукта: 1 И. Носковский биле Б. Хөвенмей ийилээ хөгжүмчү А. Хлыновтуң үделгези-биле ырлап турлар. **2.** Иван Носковский биле Иван Поздеев И. А. Крыловтуң «Каарган биле Дилги» деп баснязын сценажыдып күүседип турлар.

Фотозу **М. МУНЗУКТУУ.**

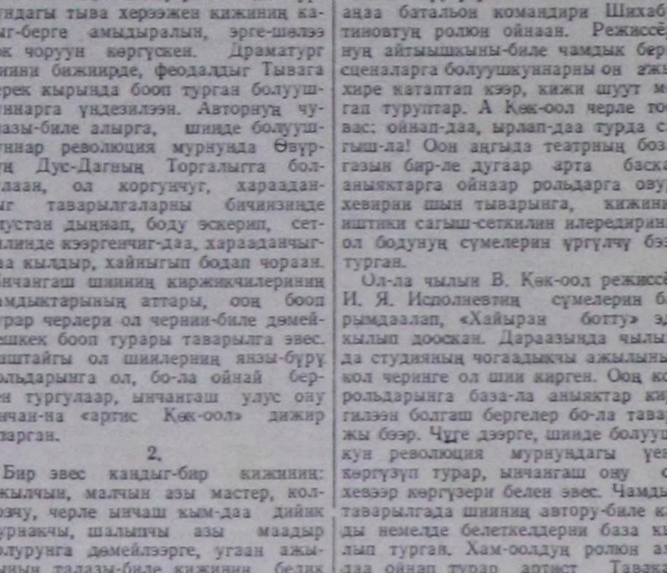

„Сугга киргеш, курраг үнүп болур бе“

— Барык он чыл кадарчылаа-ла мындыг дорамчылал черле көрбээн мен — деп, кожам, хомудааны илден, чугаалады.

— Чүү ынчап ор силер? — деп оон айтырдым.

— Чүү дээр боор, дуңмакым: кыштаг ужун-на болгай. Моон өскээр көш дээр-дир. Кыш соокта дужа-келбкайнаар баар боор.

— Чүге көжер чүвел? — деп аайын тыппадым.

— Борте өшкүлер буруулуг чүве-дир ийин — диди.

— Уваа, чиктиин аа! Хамчыктыг болчук ирги бе? — деп, ылавыладым.

— Чо-ок, кан-кадык маслопромнуң аваа-ла чалыы өшкүлери болбазыкпа. Чүге дээрзин билбес мен, зоотехник Даваланга-ла багай көзүлген чүве боор он. Көк-сула хоорэунунга күзээш, аажок деңгээн, ам арай бичии арыпканнар-дыр. Удавас ооллаарлар болгай. Харын ара салып, аскактай бээрийне деп сестирдир мен.

— Кажаанар багай бе?

— Хамык ужур ында. Кыш дүшкүже кыштаг бербейн турза-турза, чүгле он ийи ай эгезинде маа кээп, бодум харын, эрги, доң кажааны септеп, чылытлап алган мен ийин.

— Өшкүлериңер чежел, менди-ле ыйнаан?

— Тоо-быдарады алгаш барбаан болза, 400 ажыт турган, ам хайгаралымда 390 баш бүрүн бар-ла.

— Кайнаар-кайнаар алгаш баргаш дээриңер ол?

— Элээн кажын сельпо чемге хереглээн, чээрби анкорларны тудуг бригадири Кула: «Дөрт кижи хууда үлежир бис» дээш, машинага салып алгаш барган деп кадайым Баадан чугаалаар чораан. Олар ам шупту төрүүр болганда, дөмей-ле колхозтуң хөренгизи боон артар апаар.

— Дузалакчыдар бар бе?

— Чүгле кадайым биле ийилээ турган бис. Ол ам чээрби уруглар иезі, назы-дөгүй берген кижи, бруцеллёзтан аарааш, Тээлиде эмнедип чыдар болгай, ам чүгле чаңгыс бодум, ынчаарга шаа хайындырып бээр кижи бо дээш, Оля дээр уруунче айытты.

Кызыл сөөскен даңзазынга таакпы тип, кывыспышаан, дөңгүр бажын суйбагылааш, арай боданы аарак, үргүлчүледи:

— Колхоз өнчүзүн хайгаарап келгеним дургузунда кажан-даа көрүп көрбээним чөп чок чорукка таварыштым!— дээш, барык-ла үнү сиринейни берди.

— Чогум чүү болган чоор? — деп, херектиң ужуруун билбейн, айтырдым.

— Ол мындыг чүве: эрткен чылын коданымдан бир кырган хой өлүп калган. Мал эмчизи Омааш-оол ону шинчилеп көргеш, акт тургузуп кагды. Азазы оилир бе, та канызы чогаадып эккелген чүве, колхозтуң отчёт-соңгулдалыг хуралында: «Дүктүүшпей чаңгыс ол-ла хойну үш катап актыладып ап, колхоз хөренгизи «төгчеглээн» деп дамчыыр чугаа дыңнааш, кайгап-ла калган мен. Шынап-ла, ол аразында, баштаар черден мени кел дээн.

Бардым. Хойнуң сан-даңзызын шүүп хынаан — шын-на болду. Өлген хойнуң дугайын, болган өзугаар өчүп бердим, аңаа база-ла актыг болдум.

— Ам чүү болган ынчаш? — деп, сонуургадым.

— Ону сөөлүреди билген мен. Тоолайлыг фермазының эргелекчизи Иргит Өскен дээрзи колхозтуң 20 сарлыын «дөнен инек сагбас чүве» деп кайда-даа биживаан бодунуң дурумун чогаадып алгаш, эң чоок төрели боор Лама-Күрге 1959 чылда сагдыгын чаңлаан. Ол суттуң саржаа, битон-битону-биле Лама-Күрнүң өөнге хөлбедейнин чайлааның ам-даа сактып ор мен. Ынчаарга Өскен ук инектерге «кызыр» деп ат тывыскаш, 1960 чылга чедир саарыбиле Лама-Күрге артырып каан, оон алыр сүт орулгазын санаваска, чамдык инектер боос-даа боон чадавас, ынчан быызаалар кымның ажыы болуп берги дег-дир, ону билири — берге эвес.

Ол-ла чылын төрелдер — Өскен, Лама-Күр олар колхозтуң маслопромга саткан бир шарызын боттарынга халас чооглаанар. Ону ынналда комиссиязының даргазы Иргит Кюже билзе-даа, карак базын эртпирилкен, чүге дизе, хан-дамырындан алышкылар болгай.

1960 чылдың чазынында демги-ле ферма эргелекчизи Өскен колхозтуң бир бугазын Эрензин деп кижини дамчыштыр, маслопромга саткаш, оон орнунга «бодумнуу» дээш, өлеге буганы салган болуп турар. Оң талакы кармандан алгаш, солагай талазынче киир каап аарга, ында чүнүң ылгалы деп?! Ол «ажыл-чорудулганы» хайгаарап турза-даа, зоотехник Саая Даваалаң ол-бо булгап, будулдуруп келген.

Билириңер Лама-Күр, 1960 чылдың кыжынында, кымныы-даа билдинмес, доңнен кара шарыны Бай-Тал чурттуг таныжынга соп берген дээрзи илереп турар.

Ынчангаш, изин будулдурар төлээде, ол ийи чоок төрелдер кажар арганы хереглээн: олар-биле кожа турган болгаш ук хереклерни билир, мурнунда арбан, суму даргалап, шүүгээ күүсекчилеп-даа чораан, Саая Дүктүүшпей тодаргайлаарга, мени-дир ийин але, илередиптер боор деп сезингеш, чаңгыс хойну үш кылдыр хуулдургаш, хөй кижи чаңгыс мээң кырымче чая кааптар деп чүвээ ынангаш, колхоз баштаар чериге баш бурунгаар билдиртип кааны ол чүве-дир.

Шынында, ук хереклер колхоз баштаар чериге шагда-ла билдингир турган болгаш оон хыналдазын көдээ Совет даргазы (ам колхозта партия комитетиниң секретары) эш Донгак Очур-оол Тоолайлыга чорудуп турган болгай. Колхоз баштаар чери, истекчи-даа ол «тону торгу, домаа каас» кижилериниң баштарын суйбап, оларны колдуунуң алдында чажырып алган, амдыгаа дээр камгалап чоруп турарының ужуру та чүде чүве ыйнаан.

Сутта киргеннер курраг үнүп болур бе? — деп, кадарчы чугаазын доосту. Курраг үнмес болбайн аан. Шынап-ла, Саая Дүктүүшпейниң бо хомудалын «Малчын» колхозтуң баштаар чериниң талазындан дарый шинтпирлээри чөптүг ышкаш-тыр. Ону колхозчу амыдыралдың хоойлузу негеп турар-дыр.

Д. МИХАИЛ.

ТЕАТРНЫҢ 25 ЧЫЛЫНГА ХОЛБАШТЫР

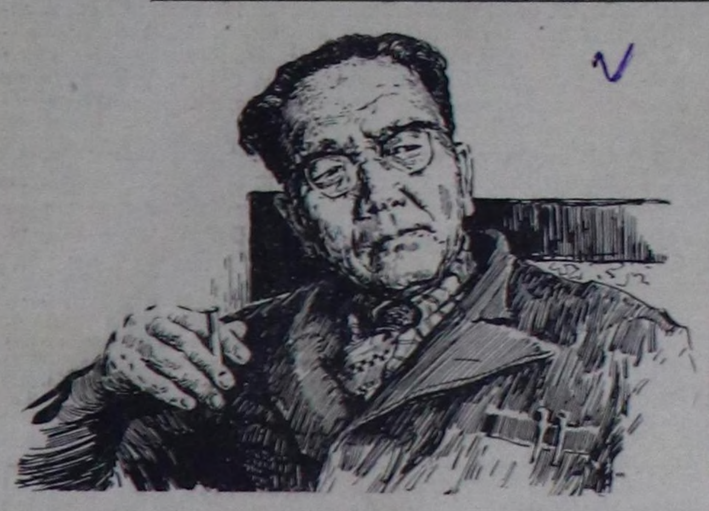

АРТИСТ БОЛГАШ ДРАМАТУРГ

I.

Оон бээр барык-ла үжен беш хире чылдар эрткен. Кызылга турган орус эштерниң, ылаңгыя интеллигенцияның организастаанны «ойнаар бажың» дээр клуб хевирлиг черинге, тыва театр уран түүлүнүң баштайгы эгелери чаа-ла тыптып көзүлгүлеп кээп, аңаа тыва сургуулдар база шериглер бижиттинмээн болзадаа, боттарының удур-ла бодап таарыштырып кылган шиилерин көргүзүп эгелээннер. Шиичилерниң аразынга чугаакыр, хөглүг, тывыңгыр болгаш ырлаар, танцылаар-даа талазы-биле өскелерден ылгалып турар аныяк шериг оол турган. Ылаңгыя бижиттинмээн «Хам-оол хамнап тур», «Садыгжы кыдат» база «Кажар кыдат» деп шиилерниң кол кижизинге ол бо-ла кире бээр. Бо дугайында чогаалчы Сергей Пюрбю мынча деп сактып чугаалап турар:

— Ынчан улустуң ол шиизин көргеш, шии бе азы кино бе дээрзин ылгавас болзумза-даа, черле аажок сонуургаар турган мен, чамдык ойнакчыларның ойнаарын көрүкчүлер дыка сонуургаар үүе. Бир-ле катап кежээ «ойнаар бажыңга» чеде бергеш, бир аныяк шериг оолдуң шиинге ойнаанын ам-даа утпаан мен. Ол дээргеш, хамны өттүнүп, артыжанып, база чайганып, хамнап турда, мырыңайла хамнар-ла! Ынчангаш көрүкчүлерни мырыңай хайгаткан. Сөөлүнде барып билдингени, ол болза амгы артист Көк-оол болган.

Бо дээрге, баштайгы эң бөдүүн аргалар-биле көргүзүп турган шииниң ойнакчыларының дугайында чугаадан одуруглар-дыр, Тывага бир эвес ужук-бижик база профессионалдыг театр турган болза, ол үеде чээрби харлыг турган аныяк Көк-оол ынчанна артист болу берген турар ийик. Оон аңыда революция мурнундагы Тывага оң бичии аныяк чылдарының караңгы дүмбей эрткени база-ла ол чорукка багай салдарлыг болганы чугаажок. Ол бодунуң бичии болгаш аныяк чылдарының эрткенин мынчаар чугаалаар: «Ол шагда мен ышкаштарның идик-хеви байлар уругларының эргиндизи, ижер-чиири ажыг божа, сарыг-суг, олурар чери ожук адаа, удуур чери чүк адаа боор үүе. Ядыы кижиниң кыс уруу чажындан байларның кара паштанчызы, хөөлүг тупкуужу, а аныяк оол кара-хөлечик, кодан хоюткузу. Мен база-ла ындыг чордум. Он хире харлыымда Базыр-Лама база Семис-Дажы дээр бай кижилер хою кадарып эгелээн мен. Ол хамаан чок 24 харлыымга чедир төрээн дылым кыырынга бижик безин билбес чордум. Октябрьның оттуг херели тыва самдар өглериниң кырынга дегген соонда делгем ак орукгап чорупкаш, чонумнуң улуг үүлезинге бодумнуң эвээш биче-даа бол, үлүүм киирер аас-кежиктиг болганым бо-дур...

Оон бо сөстери черле чөп. Шынапла Виктор Шогжапович Тывага революция тиилээниниң соонда «чоннуң чоон оруу-биле» чаа аас-кежиктиг чаагай амыдырал дээш хере-хере баскылап-даа орган, ынчаш. Аныяк оол Кызылга шериг албаны эрттирип турган, ынчангы болуушкуннарны дүрген эскерип, чаа амыдыралдың күүлүг шуурганыынче ханызы-биле шымныгып кирип, билиг медерели чоорту өзүп турган. Ол болза 1925—1928 чылдарның үеви-дир.

Улустуң «билиг кижиге чалгын» дижири ышкаш, удаваанда—ол:

—Улуг-Хемниң чыварынга
Үйгум сергеп алыйн дээн мен,
Улуг черге Москвага
Угаан кирип алыйн дээн мен—деп ынчаардагы ырлажып турганы дег улуг оран, делегейниң чүрээ—Москваже эртем-билиг-биле өзулуг чепсегленип, «угаан кирип» алыр дээш хапкан. Аныяк оол баштай Чөөн чүк улустарының коммунистиг университединге, а оон соонда Луначарский аттыг театр институдунга эргежок чугула билиглер-биле чепсегленмишаан, делегейниң болгаш орус, совет литературының эң дээре дээжилери-биле таныжып турган, хостуг шактарында Москваның улуг театрлары оон доктаамал баар чери апарган. Ылаңгыя театр институдунга тургаш, уран түүлге сонуургалы улам улаадып, театр ажыл-чорудулгазының талазы-биле делегейде сураглыг эртемден Константин Сергеевич Станиславскийниң теория болгаш практика талазы-биле ажыткан системазын база бо талазы-биле сураглыг эртемден Немирович—Даниченкоуң ажыл-чорудулгазын шыдаар шаа-биле өөренип турган. Бо бүгү болза, Виктор Шогжаповичиниң чогаадыкчы ажылының оон ыңай хевирлеттинип, быжыгарынга онза ужур-дузалыг болган.

Билиг-биле чалгыннангаш бижиир, чогаадыр бодалдар оон сагыш-сеткилин амыратпастаан, тыва бижик чогааттынган соонда сөзүн бижип каан баштайгы шиилер тыптып келгилээн. Оларның санында В. Көк-оолдуң «Чалым-Хая» база оон аңгыда «Чутту утпаалыңар» деп шиилери база кирер. Олар бодунуң үезинде көрүкчүлерниң сонуургалын чаалап ап турган. Тывага 1936 чылда уран театр сургуулун организастааны — Виктор Шогжаповичиниң артист-даа, драматургиядаа талазы-биле ажылынга улуг салдарлыг болган. Баштайгы үеде аңаа ажылдавайн турза-даа, ол оон-биле дорт харылзаалыг турган болгаш бөгүнге чедир театрның сценазындан дүшпээн, чонуң сонуургалын чаалап алган тыва шии чогаалының эң дээрелериниң бирээзи кайгамчыктыг «Хайыран ботту» ол-ла чылын бижээн. Маңаа автор революция мурнундагы тыва херээжен кижиниң кадыг-берге амыдыралын, эрге-шөлээ чок чоруун көргүскен. Драматург шиини бижиирде, феодалдыг Тывага херек кырында боон турган болуушкуннарга үндезилээн. Авторнуң чугаазы-биле алырга, шиинде болуушкуннар революция мурнунда Өвүрнүң Дус-Даглың Торгалыгга болгулаан, ол коргунчуг, харааданчыг таварылгаларны бичиизинде улустан дыңнап, боду эскерип, сеткилинде кээргенчиг-даа, харааданчыг-даа кылдыр, хайныгып бодап чораан. Ынчангаш шиниң киржикчилериниң чамдыктарының аттары, оон боон турар черлери ол чернии-биле дөмейлешкек боон турары таварылга ажыг. Баштайгы ол шиилериң янзы-бүрү рольдарынга ол, бо-ла ойнай берген тургулаар, ынчангаш улус ону ынчан-на «артис Көк-оол» дижир апарган.

2.

Бир эвес кандыг-бир кижиниң ажылчын, малчын азы мастер, колхозчу, черле ынчаш кым-даа дийик мурнакчы, шалыпчы азы маадыр болурунга дөмейлээрге, угаан ажылының талазы-биле кижиниң бедик сайзыралга чедиринге база дыка улуг күүсеткиишкиннер негеттинер. Барык-ла 24—25 харлыынга чедир бижик безин билбес чораан Көк-оолга база-ла ындыг болган. Ол шии бижиир болгаш мергежилдиг артист болуп, доктаап хевирлеттинеринге чедир хөй-хөй берге оруктарны, шылгалдаларны эрткен.

Виктор Шогжапович кандыг-бир түүлдү ыла бергенде, ону ыяавыла эчизинге чедирер. Мыя бо одуругларның автору чамдык үелерде бо мергежилдиг артист, драматург-биле кады ажылдап, оон дузазын база-ла тускай онзагай байдалдыг болур. Бир эвес Көк-оолдуң ойнап турарын көөр болзувусса, эрес-дидим кижини маадыр кылдыр, дайзын, өскерликчини өскерликчи кылдыр көргүзүп турар. Чижээ, эш С. Токаның «Төөгүр-оол» деп шиизинге Семис-Ламага ойнай бээрге, ламаның чажыт контрреволюстуг үүлгедиглериниге көрүкчүлериниң килеңи хайныып, чамдык таварылгада мырыңай чексинип орар. К. Симоновтуң «Орус кижилериндe» комиссар Вассинниң ролюн күүседи бергенде көөрге, ында Төрээн чурт дээш амы-тынын харам чокка бердинген, өзулуг маадыр апарган турар. «Хайыран ботта» Хам-оолга ойнай бээрге, хамның овуузуннуг зын, чазый-чилбизин ол-ла көргүзүп турар.

Виктор Шогжапович эрткен баштайгы Тыва кино «Ак-кө[illegible]нерниң кижилериндe» чаж[illegible] хөделип турар ламага ойна[illegible]ла көрүкчүлериниң улуг со[illegible] болдурган. Көк-оолдуң [illegible] шиилерге ойнап турарын [illegible]рүкчүлер эвес, кады ажы[illegible] өөрү безин магадап чуг[illegible]

— Чогаадыкчы ажылг[illegible]густунуп кээринден эгел[illegible] Шогжапович-биле бары[illegible] ажылдап келдивис. Ши[illegible]ле ойнаар ийин, өзулуг[illegible] чаяаныыг кижи чүве. О[illegible] дыр роль ойнаваан дээр[illegible] үеде кадайлар ролюнга [illegible]зин улус аажок сонуургаа[illegible] театрның хоочун артиз[illegible] Кара-кыс, өскелер-даа [illegible]ныып чугаалап турарлар. [illegible]дыг болуп турарының у[illegible] дизе, кижилериниң ам[illegible] оларның аажы-чаңын Көк-о[illegible]нызы-биле билириниде, [illegible] хайгаарап чоруурунда-дыр.

— Мээң ам Тываның ыра[illegible]гунда барбаан черим барык [illegible] чорааш янзы-бүрү кижилерге[illegible]ражып, олар-биле чугаалажып, [illegible]дыралды кончуг кичээнгейлиг[illegible]нип, ону чогаадыкчы ажылы[illegible] үндезини кылдыр ажыглап [illegible] мен—деп, ол чугаалап турар. Б[illegible]наңыла ындыг. Чижээ, «Ах, чар[illegible]аар!» деп шиизин бижиирде, [illegible] Хем районга шөлээлеп [illegible] бир колхозка чурттап турган [illegible] аныяктарының амыдыралындан [illegible]лун болуушкуннарны алгаш биж[illegible] кыска болза-даа, ол комедия база-[illegible] көрүкчүлериниң улуг сонуургалын бо[illegible]дуруп турар.

Виктор Шогжаповичиниң чогаадыкчы ажылынга шыңгыы экзамен болза, алдан-маадырларның тура халышкынындан алган «Амыдырал дээш» деп шиизи болур. Ону бижиирде, улуг бергелерге-даа таваржып, бичe эвес күженишкиннерни-даа үндүрген. Чүге дээрге ол дугайында эртем талазы-биле туюлунга чедир шинчилеттинген ажылдар [illegible] ээ[illegible], ол болуушкун болгандан [illegible] дыка үр үе эрткен. Ынчалзажок [illegible]тем-шинчилел институдунуң бо[illegible] чурт шинчилел музейиниң чамды[illegible]териалдарынга даянгаш, т[illegible]лышкынның боон турган че[illegible] катап чоруп, он[illegible]

Кыдат Улус Республика. Хосталга мурнунда Гуанчжоу хоорайда Чжуцзян хемге дыка хөй санныг хемелер салдап тургулаан. Оларга мун-муң өг-бүлелерниң салгакчылары аргастанып чурттап турган. Аңаа чурттап турган кижилер кургаг чер кырынга амыдыраар аргазы кажан-даа турбаан. Амгы үеде ындыг хемелерниң эзлери чаа туттунган чырык-чаагай бажыңнарже көжүп киргеннер.

Чурукта: Гуанчжоуда чаа бажыңнар.

Фото Синьхуа агентилелдии.

Конгонуң салымын чүгле конго улус шиитпирлеп шыдаар

ПЕКИН. (СЭТА). «Дагун бао» солуннуң чоокта чаа бижээни болза: Конго еснерлиичилерниң болгаш чашпаа чалчаларның Тананаривке болган конференциязының «конфедерация» дээр чүүлдү тургузарының дугайында шиитпири дээрге империалистерниң кем-буруулуг үүлгедиишкини болур. Олар Конго Республиканы сандарадыр болгаш узуткаар база национал хамаарышпас чорук дээш конго улустуң демиселин базар деп оралдажып турарлар.

Оон ыңай ук солуннуң айытканы болза: амгы үеде АКШ-тың Конгога колониалдыг тергиидээшкинин тургузар арга чок болганының уржуундан, сандараттынган Конгону эжелеп алырының оруун ажыдары-биле чашпаа чалчаларны хөлезилээриниң болгаш «үрдүнчек конференцияны» организастаарының аргазын ол ажыглаан.

Кыдат улус болза конго улустуң талазында чайгылыш чок, быжыыбиле туржуп турар болгаш ооң хамаарышпас чорук база хосталга дээш шынныг демиселин шиитпирлии-биле деткип турар деп «Дагун бао» солун демдеглээн. Конгонуң салым-хуузун чүгле конго улус шиитпирлээр ужурлуг деп кыдат улус кажангыдан бээр санап келген болгаш ынчаар көрүп-даа турар. Лумумбаның тургусканы болгаш амгы үеде Гизенганың удуртулгазында чазан Конгонуң дүрүм ёзугаар кара чаңгыс чазаа болур. Конго Республиканың ёзулуг эрге-ажыктарын камгалаарынга болгаш ооң күрүне деп бот эргезин быжыглаарынга үндезилеттингеш, конго кризисти шиитпирлээн туруп болур.

Конгону эжелеп алырының азы ону сандарадырының кандыг-даа планнары күүсеттинмес болгаш бууразшкынга таваржыр. Конгода национал-хосталгалыг шимчээшкинни базар дээш империалистерниң кылган оралдажыышкыннары бужар-багы-биле буурап дүшкен. Оларның Конгону сандарадырының талазы-биле чаа аргалары база-ла ындыг салымхууга таваржыр. Сырый каттышкан болгаш шиитпирлии-биле демисежип турар конго улус тиилеттирбес деп «Дагун бао» солун түңнелинде бижээн.

Африка чурттарының улустары—Конгонуң талазында

СОФИЯ. (СЭТА). Болгар телеграф агентилелиниң Каирде корреспондентизинге Конгонуң өөредилге болгаш уран үүл министри Пьер Мулеле мынча деп медеглээн: Дүрүм ёзугаар конго чазактың чуртту каттыштырары дээш демиселин африк чурттарның улустары деткип турар. Конгонуң чангыс аай чоруун камгалаары дээш демисел—бүгү Африканың колониализмге удур демисели деп чүвени олар билир.

Антуан Гизенганың баштааны дүрүм ёзугаар чазаан Конгонуң улузу деткип турарын Пьер Мулеленің демдеглээнин болгар телеграф агентилели дыннаткан. Бисте шериг-даа бар, бисте Конгону каттыштырарының болгаш чурттуң хамаарышпас чоруун быжыглаарының херээнге дузалаарынга белен өөнүктер-даа бар. Ынчалза-даа, бисте ам өм-херекселдери, идик-хептер болгаш аъш-чем продуктулары чедишпейн турар деп Мулеле уламчылаан. Бо талазы-биле дүрүм ёзугаар чазакка дүрген дузалаза эки.

Африканың чоокта чаа хамаарышпас чорукту алган чурттарының дугайын чугаалааш, Мулеленің медеглээни: Оларның чамдыктарының чазактары империалистиг күрүнелериниң Конгода империалистиг агрессиязынга ам-даа ажыы-биле удурланмайын, Конгонуң дүрүм ёзугаар чазаанга долу деткимчени кылбайын турарлар, ынчангаш Конгога империалистерниң болгаш реакцияның тиилей бээрининг таварылгазы туруп келзе, оларның боттарынга база хоралыг болу бээр. Амдыызында, орайтаваанда ол чазактар боттарының уг-шиин өскертир дээрзинге идеген турар бис деп Мулеле түңнелинде чугаалаан.

Суванна Фума Совет Эвилелинге келир

ПНОМ-ПЕНЬ. (СЭТА). ССРЭ-ниң Камбоджада болгаш Лаоста элчини А. Н. Абрамов чоокта чаа Лаостуң премьер-министри ызыгуур салгакчызы Суванна Фумага чораан болгаш Лаостуң хаан күрүнезиниң премьер-министри болуп, күрүнениң аян-чоруун кылып Москвага келзин деп Совет чазактың албан-ёзузунуң чалалга бижиин Суванна Фумага тускан. Ызыгуур салгакчызы Суванна Фума Совет чазактың ол чалалгазын өөрүп четтириишкин-биле хүлээп алган. СЭТА-ның корреспондентизи-биле беседазында Суванна Фуманың медеглээни болза, «Москвага четкеш келири менээ кончуг-ла өөрүнчүг-дүр. Ол аян-чорук мээн орус өөнүктериимни үнелээр арганы менээ бээр».

Демиселдиң чедиишкини

ПАРИЖ. (СЭТА). Алжир Республиканың түр чазаанының бот баш миниириниң айтырыының талазы-биле сумелээни чугаалажыышкыннарга француз чазактың өөпшээрешкеними-биле холбаштыр Алжирниң Коммунистиг партиязы медеглел парлаан. Ол медеглелде демдеглээни болза, бо дээрге «алжир улустуң маадырлыг демиселинин, француз улустуң, тайбыңчы болгаш эп-найыралчы чазактарның болгаш улустарның Алжир хереэн деткииринче чүткүлүнүң түңнелинде чедип алдынган улуг чедиишкин-дир» деп Алжирниң Коммунистиг партиязы санап турар.

Чугаалажыр ужурлуг

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Африк-азий 38 чурттарның болгаш Кипрниң КНО-да төлөөлекчилери Кол Ассамблеяның XV сессиязының даргазынга чагаа чоруткаш, сессияның хүн айтырыынга Анголада байдалдың дугайында айтырыгны аная киирерин ында дилээн.

Ол чагаада капсырлалда чугаалап турары болза «Ангола дээрге колониалдыг тергиидээшкиннің болгаш миллион-миллион африканнарны мөлчүүрүнүң эң-не дээди хевири болуп турар». Португалияның ол колониязынга чоокта чаа үүлгеттинген ханныг болуушкуннар «бүгү делегейге удурланыышкынны болгаш буруу шавыышкынны болдурган... Бир эвес ындыг байдал моон сонгаар-даа хевээр артар чүве болза делегейге тайбынга болгаш айыл чок чорукка шынгыы айылды таварыштырып болур» деп ооң авторлары айыткан.

Үшкү конференция

КАИР. (СЭТА). Март айның 23-тен 31-ге чедир Каирге Африка улустарының үшкү конференциязы болуп эртер, ынчангаш ооң төлээлери ында кээп эгелээн.

Конференцияның көл секретары Абдуллай Диалло Каирниң аэродромунга дүшкеш, мынча деп медеглээн: Конференцияның сорулгазы болза Африканың эп-сеткил каттыжыышкынын быжыглаары болгаш ёзулуг долу национал хамаарышпас чорукту чедип алырының күжениишкиннерин улгаттырары болур. Шериг бөлүгленишкиннерин, даштыкы базаларны тургузарынче болгаш ден эвес эргелиг дугуржулгаларны чарарынче угланган колонизаторларның чаа аргаларын, а ол ышкаш француз, англи болгаш араб дылдар кырынга чугаалажыр чурттарның ангы-ангы өөлүктерин тургузарының политиказын бо конференция сойгалап илередир ужурлуг. Африкадан колониализмни долузу-биле үндүр октаарының болгаш кулдандыткан чурттарның долу хамаарышпас чоруу дээш демиселин бүгү тала-биле деткииринің айтырыгларын конференцияның хүн айтырыынга киирер деп Диалло немей чугаалаан.

ИСПАНИЯДА ДОШКУУРАЛ

ПАРИЖ. (СЭТА). Ам каш-ла хонгаш Парижке испан политиктиг хоругдаттырганнарны камгалаарының делегей конференциязы ажыттынар. Сураглыг хөй-ниити болгаш политиктиг ажылдакчылар, интеллигенцияның төлөөлекчилери Англиядан, Франциядан, Швециядан, Италиядан болгаш өске-даа чурттардан ол конференцияны деткип турарын медеглээннер. А ол конференцияның ажылынга Европаның 17 чурттарының төлөөлекчилери киржир.

«Испанияда дошкуурал бүгү делегейде килеңнээшкиннерни болгаш удурланыышкынны болдуруп турар» деп «Юманите» солун бижээн. Бүгүле чурттарның хөй-ниитизи, ак-сеткилдиг кижилери мун-мун эр, херээжен кижилерниң франкочу кара бажыңнарда хилинчектеп чыдарын аная-ла көрүп олурбайын турарын ук солуп сагындырган. Оларны араатайзыг шаажылап, республиканың херээнге, демократияга, хосталгага шынчы дээш хилинчектеп турар.

Франкочу хыналдаларның бүгү-ле шаптыктаашкыннарын эртпишаан, Испаниядан кээп турар медээлерден эң-не нептерээн кадыг-дошкун болгаш суд-полицейжи шаажылаашкыннар тодаргайы-биле көстүп турар. Тудуп хоругдаашкыннар болгаш суд чорудулгалары Испанияда хүн бүрүнүң үүлдери апарган. Чүс-чүс патриоттар кандыг-даа суд болгаш истелге чокка кара бажыңнарда дыка хөй чылдарда хоругдаттырып чыдарлар. Чижээ, Бургосс кара бажынында дыка хөй хоругдаттырганнар беш болгаш оон-даа хөй чылдарның мурнунда хуусаазын эрттирген, ынчалза-даа оларны бо хүннерге чедир хоставаан болуп турар.

Хамааты дайынның киржикчизи Адольфа Гарсиа 18 чылдарны эрттирген болдунуң камеразынга-ла солуурарын калган. Ынчалза-даа ол качыглалдыг кижини эрге-чагыргалар кара бажында хевээр-ле хоругдалда чыттырып турар.

«Испан бастилияда»—Мадридтиң Карабанчель деп кара бажыңында шуут-ла хилинчектеттирген хоругдаттырганнар кижиниң эң-не чугула болгаш бөдүүн эргелери деп санаттырып турар чүүлдерни кара бажын ээлериниң аш-чутту чарлап турган чедип ап турарлар. Элээн каш айлар мурнунда делегейниң ангы-ангы чурттарынан сураглыг юристерниң төлөөлекчилери Испанияга чеде бергеш, ол кара бажыңга кирип көөрүн чөпшээредирге, франкочу эргечагыргалар оларны ынаар киирбес дээш бүгү-ле кажар аргаларны ажыглаан. Ооң чылдагааны мындыг болган: ол-ла өйде Карабанчелиниң кара бажын ээлери хоругдаттырганнарны шуптузун араатанзыг ёзу-биле эттеп-соп каапкан болганы сөөлүнде билдинген...

Испания шуптузу кара бажын чурту апарган. Кара бажыннар ханаларының даштында безин кижилерниң бодал-сагыжын, идеяларын, сагыш-сеткилин илчирбе-биле кызыгаарлап каан. Чоокта чаа-ла амгы тургузугнуң даңгыыжы деп саналтынып турган чоннуң кезектери безин Франконуң корум-чурумунга таарышпайн турары тодаргай апарган. Фалангистиг партияның кежигүннерин, хүрээ-хиттин, монархистернин, шериг кижилерниң төлөөлекчилерин тудуп хоругдап турарының дугайында медээ Испаниядан кээп турар.

Австрали адмиралдың кыжаныышкыны

ХАНОЙ. (СЭТА). СЕАТО-нуң шериг чөвүлекчилериниң Бангкокта ажыттынган чөвүлежиишкини коммунизмге удур кыжаныышкыннар болгаш Лаостуң дүрүм ёзугаар чазаанга удурланыышкыннар-биле болуп эртип турар.

СЕАТО-да Австралияның төлөөлекчизи адмирал Даулинг: Австралияның чепсектиг күштери Лаосче чоруптарынга минута бүрүзүнде белен деп медеглээн. «Бир эвес шиитпир хүлээп алдынар болза австрали шериглерни Лаосче доп-дораан чорудар апаар» деп ол чугаалаан.

Лаоста агрессияны американнар калбартып турар

ХАНОЙ. (СЭТА). Лаостуң национал шериг комитединиң «Лаостуң үнү» радио-биле дамчыткан медеглелинде чугаалап турары болза, бир эвес америк империалистер болгаш оларның чалчалары Лаоска улур агрессияны соксатпас болза, бистиң улуулувус болгаш ооң армиязы оларга ойтур шавыышкынныг согугну бээр болгаш бодунуң чуртунуң девискээринден үндүр октаптар.

Америк империалистер болгаш оларның эвилелчилери, делегей конференциязын чыылдырарындан болгаш лаос айтырыын тайбын шиитпирлээринден ойталавышаан, үймээнчилерге дузаламчыны күштелдирер, Лаоста хамааты дайынны улам калбартыр бодап турар дээрзин медеглелде чугаалаан. Ылаңгыя күрүне департаментизи Лаоста шериг ажылдакчыларының санын ийи катап көвүдедир болгаш боо-чепсекти база шериг материалдарын чедирип бээр деп болунуң ундурген шиитпириниң дугайын чарлаан, а таиланд эрге-чагыргалар лаос кызыгаарда шеригниң улуг күштерин мөөннээн.

Лаостуң девискээринде чанкайшичи дээрбечилер шургуп кирген болгаш чазак шериглеринге база Патет-Лаонуң отрядтарынга удур дайын чорудулгаларынга ажыы-биле белеткенип турар. Ол-ла сорулгалар-биле СЕАТО дээр агрессчи блоктуң шериг чөвүлелин чыылдырган.

Дайынны үргүлүү атакалаар болгаш шавар халдаашкынны калбартыр деп чурттуң патриотчу чепсектиг күштерин Лаостуң национал шериг комитеди кыйгырып турар.

Пео Лао Хак Сат партияның удуртулгазы Лаостуң улузунга, армиязынга, Патет-Лаонуң дайынчы отрядтарынга ол ышкаш кыйгырыгны база ундурген.

Америк самолёттар Лаоста ужуп турар

ПЕКИН. (СЭТА). Лаостуң тайбың чурттакчыларынче халдаашкын кылыышкынынга киришкеш, мартның 12-де «АТ-6» деп ийи америк ужар-хемелериниң дүжүр аттырган чери Муон-Танга Синьхуа агентиледдин корреспондентизи барып чораан.

Март 12-де, эртенгиниң 10 шакта «АТ-6» дээр үш самолёттар Муон-Тань деп черниң девискээринің кырынга Лаостуң агаар делгемин эрттир ужуп киргеш, Лаостуң Сиенг-Куангтан мурнуу-чөөн талаже барык 18 километрде тайбың суурларны бомбалап, боолап эгелээн. Агаар дээрбечилеринче пулемёт-боолар-биле от ажыткан болгаш ийи самолёттар дүжүр аттырган, а үшкүзү дуву-далаш-биле дезипкен. Ийи таиланд ужудукчулар өлген болганнар.

Самолёттарның бузундуларын барып көөрге, оларның радиоаппаратураларында англи дыл кырында: «АКШ-тың шериниң чажыт медээ бижии» деп бижээш, сарыг будукбиле таиланд дыл кырында тайылбырлаан болган. Самолёттарның кабиназының иштинде, чалгынарының кырында болгаш кудуруктарында таиланд дыл кырында бижиктер көстүп чыткылаан.

Өлген ужудукчулардан ийи «демдеглел журналдары» болгаш таиланд агаар шериниң флодунун «Шериг календары» база тывылган. Календарда таиланд самолёттарның үүлбүрү хевирлериниң фото-чуруктары болгаш америк шүүргедекчилер — «АТ-6» самолёттарны канчаар башкарар болгаш ракеталарны канчаар салып үндүрер дугайында ужудукчуларның демдеглел бижиктери чораан. Лаостуң чазак шериглериниң болгаш Патет-Лаонуң дайынчы кезектериниң холунда турар аэродромнарның схема чуруу ужудукчуларның бирээзинден тывылган. Лаостуң хаан черинин бир картазында ужудар оруктарны болгаш халдаашкын кылыр черлерни айтып каан болган.

Таиланд шериглер Лаоста

ЛОНДОН. (СЭТА). Рейтер агентилелиниң корреспондентизинин Вьентьяндан дыннадып турары-биле алырга, Лаоска чоокта чаа болган тулчуушкуннарның түңнелинде 40 хире таиланд солдаттар болгаш офицерлер балыгланган.

Лаоста таиланд шериглер чок дээрзиниң дугайында таиланд чазактың бадыткаашкынын англи корреспондентиниң ол медеглели сойгалап илереткен.

Мурнуу Вьетнамда өлүрүкчү чорук кедерээн

ХАНОЙ. (СЭТА). Мурнуу-вьетнам эрге-чагырганларның кем-буруулуг үүлгедиишкиннериниң дугайында чаа-чаа фактылар билдинип кээп турар.

Бо чылдың эгезинден тура Төп Вьетнамның Донг Суан болгаш Сон Хоа можуларынга «сегиртилгелиг» дилээшкиннерниң чоруп турганының үезинде игодиньдьемчи идеяттер 68 тараачыннарны өлүргеннер. Иго Динь Дьемниң араатаннары февраль айда Туй Хоа деп кара бажынга хоругдалга чыткан 100 кижилерни өөлап өлүрген. Олар хоорайның чурттакчыларын болгаш хоругдалда кижилерни коргудары-биле бир патриот кижиниң бажын одура кескеш, хоорайның кудумчуларынга база кара бажыңның өрээлдеринге көргүзү тудуп алгаш чоруп турганнар.

Ботвинник уъткан

МОСКВА. (СЭТА). Шыдыраа талазы-биле делегейниң бирги чери дээш удуг негээриниң маргылдаазының үшкү ужуражыышкынынга ойнап турган, делегей чемпиону Таль оон соңгаар удурланырының ажык чогунга бүзүреп көргеш, март 21-де ойнаашкынны катап эгелевейн-даа, бодун тшилеттирген мен деп санаан.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

Көрейниң Күш-ажылчы партиязының ТК-зының пленуму

ПХЕНЬЯН. (СЭТА). Март 20-де Көрейниң Күш-ажылчы партиязының Төп Комитединиң пленуму Ким Ир Сениң даргалааны-биле ажыттынган.

Пленумда ТК-ның кежигүннери, кежигүннерининге кандидаттар болгаш Төп ревизия комиссиязының кежигүннери, чер-черниң партия организацияларының, министерстволарның болгаш төп албан черлериниң, эрге-чагырганың чер-чер органнарының, заводтарның болгаш бүдүрүлгелериниң хөй санныг ажылдакчылары олуржуп турар.

Пленум Көрейниң Күш-ажылчы партиязының IV съездизин чыылдырар дугайында, «Аъш-чем үлетпүрүнүң ажылын болгаш калбак хереглелдиң бараанларының бүдүрүлгезин эжиждер болгаш күштелдирер дугайында» партияның ТК-зының 1958 чылда июнь пленумунуң шиитпирлериниң күүселдезиниң дугайында, капитал тудугну улам ыңай күштелдирер дугайында айтырыгларны чугаалажыр турар.

Көрейниң Күш-ажылчы партиязының IV съездизин 1961 чылдың сентябрь 11-де чыылдырар деп пленум докладтаан. Съезд Көрейниң Күш-ажылчы партиязының Төп Комитединиң ажылының түңнелериниң дугайында (илеткелчи Көрейниң Күш-ажылчы партиязының ТК-ның даргазы Ким Ир Сен), Көрейниң Күш-ажылчы партиязының Төп ревизия комиссиязының ажылының түңнелериниң дугайында (илеткелчи Көрейниң Күш-ажылчы партиязының Төп ревизия комиссиязының даргазы Ли Хи Чжун), 1961—1967 чылдарда КУДР-ниң улус ажылагыйын хөгжүдериниң чеди чыл планының дугайында (илеткелчи КУДР-ниң Министрлер Кабинединиң даргазының бирги оралакчызы Ким Ир) илеткелдерни дыннаар болгаш чугаалажып көөр, а ол ышкаш Көрейниң Күш-ажылчы партиязының төп удуртур органнарын соңгуур.

ТК-ның пленуму бодунун ажылын үргүлчүлеп турар.

Соңгулдаларга алдар кылдыр

ВАРШАВА. (СЭТА). Сеймге болгаш улус Советтеринге болур соңгулдаларны бүдүрүлгечи чаа-чаа чедиишкиннер-биле уткуур деп мурнакчы үлетпүр бүдүрүлгелериниң кыйгырыын чурттуң заводтарының, фабрикаларының болгаш шахталарының коллективтери калбаа-биле деткип турар. Соңгулдаларга алдар кылдыр Силезияның «Бендзин» металлургия заводунуң ажылчыннары кварталдың бүдүрүлге планын хуусаазындан 4 хонук бурунгаар күүседир деп хүлээлгени алган. Чаа Гутада В. И. Ленин аттыг металлургия комбинадының прокатчиктери бо чылын 5.400 тонна прокатты немей бээр деп шиитпирлээн. Комбинаттың септелге бригадалары соңгулдаларның хүнүнге чедир пландан ажыр 50 мун тонна каңны бээр төлээде мартеннериниң септелгезин чорудар үезин кызырарын хүлээнип турар.

Кендзежинде химия комбинадының ажылчыннары болгаш инженерлери соңгулдаларга алдар кылдыр апрельдиң төнчүзүнге чедир 3,2 мун тонна ажыг кылымал чемишчидилгелерни бүдүрерин шиитпирлеп алган.

Күрүне эрге-чагырганының дээди болгаш чер-чер органнарына бүгү улустуң соңгулдаларына алдар болдурган бүдүрүлгечи бедик хүлээлгелерни хөмүр даш шахталарының, металлургияның, машина тудуунун, цементиниң болгаш өске-даа үлетпүр бүдүрүлгелериниң хөй санныг коллективтери база алгылаан.

СОЦИАЛИСТИГ ЧУРТТАРДА

Моол найысылалдың мурнуу-барыын районунда

СЭКП райкомунун, райкүүскомунун болгаш тус-тус ажыл-агыйларының чамдык удуртукчуларының талазындан организакчы ажылды кошкадып, күш-ажылга колхозчуларның материалдыг сонуургалын бедиринче сагыш салбайн турганының ужурундан сөөлгү чылдарның дургузунда районга кедээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрериниң темпизи ооҗумнаан, оларны күрүнеге садарының хемчээли улуу-биле кызырылган. Чижээ, 1959 чылга деңнээрге 1960 чылда тараа бүдүрери 6,4 мун тоннага, а ону күрүнеге садары 5,9 мун тонна эвээжээн, дүктү бүдүрериниң болгаш садарының хемчээли база-ла кудулаан турган.

Эрткен чылын районга малдың хөйү-биле өлүп хораанының ужурундан хойнуң баш саны 9781, өшкүнүң—1532, хаванның—171 баш кызырылган. Колхозтарга болгаш совхозка эът бүдүрериниң ниити хемчээли 1959 чылга деңнээрге эрткен чылын 256 тоннага көвүдээн дугайты сан-медээ күрүнени мегелээриниң аргазы-биле чедип алдынган. Чүге дизе, колхозчуларның, ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның хуузунда саткан малдарын колхозтарның малдары кылдыр санап киирген турган. Ол карак чаар чоруктуң буруулугларынга чогуур хемчегни хүлээткен.

Районнуң коммунистери болгаш ажылдап кириптер турганнар.

Ам совет болгаш моол инженерлер коллективтиң бар турар бүдүрүлге курлавырларын канчап бүрүн ажыглаар болгаш бот-боттарын ызырты чедип турар электриктерге, механиктерге ажылдың делгемин хуусаа бетинде хөй айлар бурунгаар канчап хандырып бээр дугайында улам-на сагыш салыр ужурга таваржып турарлар.

— Ам көрүнерааан, бистиң ажыл-херээвис эрткен чылдың июньге бодаарга, кеңгүс сыр өске чоруп турар апарган, ынчан дыка хөй кижилер, ооң иштинде мен база планның күүсеттинериндеп дыка сестип турдувус. Сестириниң чылдагааны улуг турган, чүл дизе бистиң тудугжуларывыстың дуржулгазы чок турган, четчир санныг демир бетоннуг конструкциялар белетизээр суур база чок турган. Ынчалза-даа коллективтиң шыдамыныкайы болгаш туруштуу, а ол ышкаш совет специалистерниң найыралдыг дузаламчызы кол бергелерни ажып эртер арганы биске берген. Бистиң тутканывыс дузалал бетон заводу үүгүлү тудугнуң хереглелдерин хандырып турар эвес, харын өске бүдүрүлгелериниң чагыгларын база күүседип турар, ынчаарга ажылчыннарның ортузунда хүн онаалгазын 50—100 хууга ажыр күүседип турар мурнакчыларның саны дурген өзүп турар деп тудуг эргелелиниң начальниги Д. Гомбожав чугаалап турар.

Ол сестер улуг тудугнуң бүгү участоктарынга — дериглерниң эптелгези кидин түлүк чоруп турар кол корпуста-даа, дузалал цехтериниң тудугларында-даа, бус дамчыдылгазының, суг дамчыдылгазының болгаш канализацияның бүгү шугумунда-даа бадыткаттынып турар. Улус ажыл-агыйынга улуг рольду ойнаар ужурлуг тудугну болдунар-ла шаа-биле дүрген ажыглалга киирер дээш моол тудугжулар боттарының бүгү күштерин салып турарлар. Комбинат улан-баторжуларга чыл бүрүде 70 мун дөрбелчин метр чуртталга шөлүн берген турар, ол тудуушкуннуң индустриалдыг аргазынга калбак орукту ажыткан турар, ол чорук кыска хуусааның иштинде чоннуң чуртталга байдалдарын үндезини-биле экижидер.

В. ПЕТРЕНКО,
СЭТА-ның корреспондентизи.
Улан-Батор.

КИНОТЕАТРЛАРГА

БӨГҮН

«ВЛКСМ-НИҢ 30 ЧЫЛЫ» (Улуг залга): «Рыжик»—9.45, 11.30 шактарда. «Леон Гаррод эжин дилеп чор»—1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30 шактарда. (Биче залга): Мультипликация—12.30, 2.30 шактарда. «Чалыы назынның чылдары»—4.30, 6.30 шактарда. «Капитан уруу»—8.30 шакта.

«КАА-ХЕМ»: Мультипликация—10 шакта. «Сугга дүшкен корабльдиң чажыды»—11.15, 1.15, 3.15 шактарда. «Беш хүн, беш дүн»—5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«ВОСТОК»: «Катастрофа»—3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

ОБЛАСТЫҢ КИНОЭКРАННАРЫНГА

деп кинону көрүңер

АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчызының 35-24, пропаганда килдизинің 23-54, харыысалгалыг секретарының болгаш дежурныйның 23-35, кедээ ажыл-агый килдизинің 25-38, партийжи-амыдырал болгаш культура - амыдырал килдистериниң 37-13, иштики информация килдизинің 20-60, чагаа болгаш совет үзүг килдистериниң 21-27, үлетпүр болгаш транспорт килдизинің 22-64, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 21-47. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

Чагыг № 570. Культура эргелелиниң типографиязы